PANIZZI

1561

L. LIV 10/P

4710
4709
4708
4810

PANIZZA

4709

DE MINORATIONE FACIENDA

OPVSCVLVM

LVDOVICI PANIZAE

MANTVANI

QVO NEC PERFECTIVS, NEC ELABORATIVS VLLVM quidem reperiri facile eſt.

VENETIIS
Apud Ioan. Franciſcum Camocium, Ad ſignum Piramidis.
MDLXI

ILLVSTRISSIMO AC REVEREN-
diſsimo Herculi Gonzagæ Cardinali Ampliſsimo Domino, D. S. colendiſsimo Ludouicus Paniza.
S. P. D.

q Voniam bonarum ſemper diſciplinarum ſtudioſiſsimus fuiſti, philoſophiæ potiſsimũ, ac eius annexæ medicæ facultatis optimus fautor, & iure quidem, tum quód ex diuino illo habitu ortũ trahens, animum perficiat, tum quód ex eius proprio inſtituto mortalium corpora probè conſeruet Illuſtriſsime Ac Reuerendiſsime Princeps, quamobrem de quàm plurimis huius artis problematibus tibi uerba ſæpius facere cõtigit, De hac præſertim eſſentiali ãbiguitate, quæ noſtra tẽpeſtate inualuit, Quæ á neotericis aduerſus Auicennã authorẽ grauiſsimũ excitata fuit de euacuatione (quã minorantem dicunt) in morborũ principijs demoliẽda; Placuit mihi hac in re certũ mẽũ (ad amicorum gratiam) nunc elaborare cõmentarium, atq; illud ad tuam undiq; fulgentiſsimam lucernam mittere. Quod non una quippe factũ eſt ratione, ut me non minus tui ſtudioſum primum uideres, quàm maiores mei in tui Illuſtriſsimos fuerint, præſertim Nicolaus Paniza; qui quàm inuoluendis utriuſq; iuris authoribus largè ſe preſtauerit, poematumq; cum eius adiectis animi probitate, ac fide, lectione fuerit delectatus, uariuq; dehinc eruditione refertũ fuiſse equidem per Marium Philelphum facundiſsimum poetam non nullosq; alios ne iniuria quidem oppido cõmendatum habemus. Qui planè Nicolaus (ut dicam) quàm apertiſsimè Illuſtriſsimi Ludouici Gonzagæ non ſine laudibus commemorandi attaui tui bene geſta, & eius uirtutes efferre non parua carminum ope nixus fuit. Demũ ut ſi alioquin ſentires quàm nos, ne aliquando tibi, quem tantum diligo ac ueneror, in primis noceres, Aut tua quæ Magna eſt authoritas alijs officeret: Te igitur monitum eſſem uelim, noſtris his temporibns complures uiros admodum doctos de hoc compendia feciſſe, Sed plane qui ad ſubſtantiæ medullam appropinquauerit, adhuc uidi neminem. Verum quum in tantorum Illuſtrium cætu me nunc contulerim, omnibus

ad

ad certam metam ſagitas dirrigentibus, an quæ ex noſtra baliſta (qualiscunq; ſit) emiſſa fuit ſcopum probè attigerit, uel longè potius deerauerit, tuo recto ac ſapientiſſimo iudicio relinquere decreui. Id quod ſi tibi clementiſſimo ac Principi iuſtiſsimo gratum feciſſe intellexero, me ad communem utilitatē aſſumpti laboris locupletiſſimum fructum colligiſſe putabo. Sin minus, meam poſt hac mineruam caſtigabo, ſuiq; tam prompti ac lubrici curſus habenas contrahere conabor. Vale Princeps ampliſſime ac iuſtiſsime.

LVDOVICI PANIZZAE DE MI- NORATIONE OPVSCVLI.

PROLOGVS.

ecens quippè & admodum uulgata inter medicos diſceptatio orta eſt, de ea ſclilicet euacuatione per initia morborum agenda, quam r ex re ipſa, quòd materiæ partem tollat, Minoratiuam, ſicut contra, quæ uniuerſam abſumit Eradicatiuam uocarunt, ut ad tollendam nominum confuſionem uera adſit notitia. An ſcilicet inchoantibus morbis omnino pręmittenda ſit (ut ſapientioribus uiſum eſt) an potius propter opinatum quoddam melius, pro quorundam iudicio ableganda ſit: Ex qua re non leues quidem ſed mortiferos frequenter errores eueniſſe uidimus. Verum enimuero ne eius rei ignorantia, ſiue malitia potius in hominum perniciem amplius ſęuiat, & uertatur, hoc nimirum quæſitũ noſtris pro viribus ad præſens ita examinare tentabimus, ut ne minimi quidem momenti dubium relinquatur. Illam uero nos maxime partem tuebimur, quæ humorum illud genus quod plerunque medico occurrit, quodq; per medicamenta curari expoſtulat, inchoãte morbo per Minoratiuam euacuationẽ tolli omnino debere cõtendit: Cuius planè inſtituti noſtri ſic habita intelligentia, rationes ꝓ vtraq; parte explicare conabimur: Quibus poſitis Auicennæ authoris grauiſſimi doctrinam exponemus: Mox veterũ dicta, quæ vſque huc (ni fallor) latuere, perq; multos nugatorios ſermones inuoluta fuerunt, clara perſpicuaq; reddemus, oſtendemusq;, quàm qui nobis aduerſantur maiorũ noſtrorũ ſententiam lõge prætererint, & vt falſum deinceps ſuſtinerẽt, quàm in phreniticas imaginationes inciderint. At contra nos ex veterum monumentis veritatem excerpimus, quam ſanè rationibus tum per cauſas, tum per effectus procedentibus, & ipſo præterea quotidiano uſu approbabimus. Aduerſas rationes diluemus: Quibus peractis, poſtremo quibuſdã per compoſitionẽ habitis enũciatis, ab eſſentiali quapiam diuiſione collectis, quæ duo planè ad res venandas nobis admodũ opportuna ſunt (authore phyloſopho) vniuerſam rei ſummam manifeſtabimus. Tandẽ diuiſione lineis deſignata operi finem imponemus.

DV-

DVBITATIO.

Caput primũ, in quo primę ſectę ſunt rationes.

In hac ergo ſanè dubitatione duas principes eſſe oppoſitas ſectas cernimus, quarum prima, quoniam ad Galeni mentem loqui arbitratur, Galenicam ſe vocat, oppoſita vero ſe Auicenicam appellat. Hæc autem prima, quanquam in eius tutelam complures rationes proponat, nos tamen ex euidentioribus duas dũtaxat adducere curauimus. Prima ex Hippocratis & Galeni authoritate conſtat, qui aphoriſmorũ prima uigeſimo ſecundo commento inquiunt, Concocta medicari, & mouere non cruda, nec in principio, niſi turgeant, ſed magna ex parte non turgent: Secunda & ab eiſdem ſumpta hæc eſt. materia tunc mouenda non eſt, quando incocta fuerit, ſed in principio incocta exiſtit, ergo in principio mouenda non eſt. Huius rationis prima propoſitio præter id quod in prædicto aphoriſmo continetur, euidentiſſima etiam ratione probatur. Ars enim ea tentare non debet, quæ ei poſſibilia non ſunt, nec ea quorum iuuamentũ à nocumento ſuperatur, ſed incocta (ut inquit Galenus in libro de cõſtitutione Artis medicę) ea ſunt, quę aut nimia craſſitie, aut nimia tenuitate peccant; Cuiuslibet nanq; harũ qualitatũ humor particeps fuerit, is ſtatim rebellis efficitur, & euacuationi ipſi nõ conſentiens. Itẽ quũ medicus ſic incõgruè euacuare ſtudet, magna hercle (vt inquit Hippocrates in libro de humoribus, & Auicẽna libri quarti prima) naturę uiolẽtia infertur, humores conturbantur, malum bono miſcetur, uirtusq; ipſa inutiliter prorſus laxatur, ut ne dum morbum ſuperare, ſed nec eius cauſã cõcoquere, eãdemq; educere deinceps nõ poſſit. In quo equidẽ Hippocrates, Galenus, & Auicẽna conuenerũt. Quamobrem ex hoc Minorationis auxilio inter initia adhibito, maior utique ſuccedit noxa, quàm utilitas, iccirco nullo tentandum eſt modo: Secunda uero eius propoſitio, ex commento xxix. ſecundæ ſectionis clarè habetur, Vbi Galenus inquit, coctionem in principio minime exiſtere, ſed dũtaxat dũ morbus conſtiterit, ergo tota nimirum iſthæc ratio ex ducũ noſtrorũ illuſtriũ viſceribus effluxit.

o

pposita uero ſecta cuius ducem Auicennam faciunt, inquit, quòd materiales morbi ab eorum auſpicatu Minoratione primũ tractandi ſunt, & planè duplici ex cauſa, tũ finis intenti ratione, tum ꝓpter operãdi modum, qui incongruè tentatus non ad deſideratum, ſed ad oppoſitum terminum potius conducit. Ratione inquam finis primum, quoniam medici propriũ inſtitutũ eſt, morbũ deſtruere, ut tertio methodi dixit Galenus; At hoc fieri nõ poteſt, niſi humores propriasq; cauſas remoueat, qui ſanè à corpore diuelli nequeũt, niſi prius coquantur, quos deinde ſi natura probè confectos integrè expellit, medicamenti purgantis ope nequaquã indiget, ſin autẽ uel non expellit, uel diminutè, duobus inquit Galenus xxii. commento aphoriſmorum primę ſectionis efficientibus morbus egere uidetur, Natura primum ſecernente atquè expellente, mox pharmaco per eius inditam proprietatẽ attrahente; verum quia huiuſmodi coctio male ac tarde euenire poſſet, ex qua mora in materia putrefacta noua aliqua prauitas ſuperuenire poſſet, amplius ex prolixo nimiũ labore uirtutis robur exoleſcere poſſet, atquè ex ſalubri fortaſſis tẽpore ad inſalubre perduceretur, vnde laborantis interitus parari poſſet, iccirco vt melius, ac celerius coctio eueniat, Minoratio prius omnino facienda eſt.

Quam ſententiam ab Hippocrate Aphoriſmo xxix. ſecundæ colligimus inibi, Quum morbi incipiunt, ſi quid videtur mouendum moue &c. quo in loco Galenus inquit, Quũ morbus cõſiſtit, tunc maxime coctiones fiunt, vt in libro de Criſibus monſtrauimus, quæ vt citius eueniant, circa principia melius eſt euacuare: hanc vero Minorationem fieri poſſe altero duorum modorũ ſcilicet per ſanguinis miſſionem, & per medicamentum purgans, ipſe huius opinionis maximus fautor pauló ſuperius prædixerat. Addens nihil horum adhiberi opportere, iam conſiſtente morbo. Circa quam aphoriſticam ſententiam tum Hippocratis tum Galeni plura quidem (ut mihi videtur) conſideranda veniunt, primum, quod de Hippocrate in cognitione ipſius Minorationis in morborum curatione prẹmittendẹ quiſpiam dicere poſſet, ipſum nimirum eam à longe vidiſſe, & veluti per diuinationem nouiſſe, eapropter dixit, Quum morbi incipiunt, ſi quid videtur mouendũ moue &c. At illi poſterior Galenus, eam cõminus inſpexit, quã normam deinde poſterioribus ſuadens ſuæ quoque perſuaſionis cau-

ſam

ſam docere uoluit, quā Hippocrates dimiſerat, cur ſcilicet per initia morbi materia mouenda ſit, inquiens, quò minore iā facta materia, natura facilius reliquū concoquere poſſit. Quid clarius dicere potuiſſet? Profectò non parū admirari valeo, unde contentioſi quidam uiri extraxerint Auicenam Minorationem uoluiſſe, Galenum vero minime, niſi ipſum quem ſanè colunt, & cuius ſe ſolos arcana inſpexiſſe prędicant, ſibi non conſtare crediderint. Pręterea & aliud conſiderandum, nam quum ab Hippocrate & Galeno per ea quę in prima & ſecunda aphoriſmorum dixere, habitum ſit, quid nam circa plenitudinem & inanitionem agendū ſit, quod eſt dicere, circa exceſſum tum abundantię, tum defectus, quę ſanè (ut cauſę uniuerſales) morbos gignunt; item quemadmodum per dietę ſubtiliationem, aut omnimoda ciborum ſubtractionem tollantur morbi; prętęr hęc, quæ nam circa noxios à corpore cū medicamentis expellendos humores cōdictiones ſeruandę ſint, Vtpote quòd non crudi, ſed maturi eſſe debeant; rurſus quę uiarū ac meatuum corporis habenda ſit ratio, ut quòd nō impacti, ſed peruii ac fluxiles eſſe debeant; Nūc modo conſequenter in pręſenti edocet aphoriſmo, quę nam circa morbi tempora nobis euacuantibus aut euacuationē dimittentibus ratio nō minus ſeruanda ſit, Et duo ueluti extrema Hippocrates exprimens tempora, tertium inter hęc compræhenſum (ut artificioſisſimus erat) in aphoriſtico ſermone mira breuitate gaudens, ueluti p nutum monſtrauit; quę autem expreſſit, fuere principium, & illud in quo diſpoſitio iam ipſa conſiſtit tempus, dicitq; quòd inchoantibus morbis ſi quid medico uideatur mouendū, moueat, quoniam in ſtatu ab huiuſmodi motione abſiſtere melius eſt, Quum medicus per initia mouendi facultatem habeat. Alio uero tempore puta ſtatus, eam non habeat, ergo in eo quod eſt medium inter hæc puta in augmento, medio ſe ſe habebit modo, nēpe tunc mouere poterit, ubi ſcilicet in principio nō mouiſſet, ſed non ita audacter ut in principio propterea quòd eo tempore uirtus nō ęque fortis ſit, natura magis occupata, accidentia uero ſeu caſus omnes grauiores ſunt quàm in principio, quo fit, ut non ita confidenter mouendum ſit, ſed nec ita abſtinendum ſicut in ſtatu, & hæc planè de augmento doctrina tenenda eſt. Quam duntaxat conniuendo tradere uoluit, ſecus enim inſufficientię plurimū accuſandus fuiſſet, At hic obiter unum mihi occurit, quod reticere nequeo; Quum hac in re de humorum Minoratione ueritas ipſa

tū Hippocratis

Hic ex Hippocrate colligi poteſt tẽpus ipsũ propriã ſui habere indicationẽ, minusq; aut alimenti, aut medicamẽti quãtitate uel qualitate includi.

tum Hippocratis breuitate, Tũ aduerſariorum inuolutionibus obſcurata prorſusq; obruta uideatur, nempe ut pauló ſuperius diximus, Hippocrati negocium ſupererat, De temporibus doctrinam tradere (quatenus tempora ſunt) non ut in hac uel illa materia, ſed ſimpliciter, eapropter hic formales (ut aiunt) tradit normas, dicitq; in morbi ſtatu non eſſe mouendum; atqui ſi per hos contentioſos non mouendum ſit, etiam in principio, ergo nequè mouendum erit in augmento, ſi ille quidem fuit & Hippocratis & Galeni ſenſus: Huius hercle rei euidentia eſt, quoniam quando extrema unius ſunt formæ, uniusq; penitus rationis, medium quoque illius eſſe conditionis exiſtimandum eſt, quod ſi ſecus contingere poſſet, nempè quòd extrema unius eſſent naturæ ac unius rationis, medium uero diuerſæ, non ne ſubterfugientes Hippocrates & Galenus non diſtinctam de medio tradentes notitiam, quinimmo cum ſcientia extremorum duntaxat pertranſeuntes, iure merito accuſandi eſſent? At nos ſané ueritatem exponentes, uidelicet quòd in principio ſit mouendũ, & in ſtatu non ſit mouendum, facile intelligere poſſumus, quo nam calle in hoc tempore medio procedere debeamus, ex quo etiam nobis manifeſta apparet Hippocratis cũ breuitate prudentia, ac eius ſufficientia: Neque nobis aliquis hic obuiãdo dicat, duo hæc extrema nominata tempora unius prorſus non eſſe rationis, quoniam in ſtatu quidem mouendum non eſt, ſed in principio quando ſcilicet materia turgens fuerit, tunc mouendum; hoc enim nihil eſt, quoniam turgentiæ conditio in tẽporibus nullam apta eſt facere diuerſitatem, quæ quoties apparuerit (quodcunque id fuerit tempus) ſemper euacuandum eſt, & ſi euacuandi hora conueniens non fuerit, nam ut prima quarti libri Auicenna inquit, Ita euacuatio eſt neceſſaria in non ſua hora, ſicut cibatio in non ſua hora; Accidentibus nanque uirtutem proſternentibus illico dandus eſt cibus, ut aphoriſmorum prima dicit Galenus, ſimiliter quacũque hora furioſitas apparuerit, illico euacuandum eſt, ergo ubi non ſit furioſitas, nec in principio, nec in ſtatu euacuandum ſit, etiam in augmento euacuandum non erit, quia quum extrema unius ſint rationis (ut diximus) erit non minus & medium illius conditionis. At tunc Socrates nobis occurrat, qui poſt longam eius ſanitatem cum mala uictus ratione magno etiam affectus ſit morbo, in eo ſané mouendum non eſt in principio, ſecundum hos uiros, minusq; in augmento, quum

Turgentia nullum in eius euacuatione ſibi limatti tempus.

uirtus

uirtus grauata à multitudine ſit, Impotensq; ad coquendum; Sup ponimus autem morbi materiam turgentem non eſſe, quum de mẽbro ad aliud non currat membrum, ergo medicus tunc prorſus otiabitur, illamq; defraudabit legem, quam Hippocrates xxii. ſecundæ tradidit, quum dicit, Ex plenitudine quęcunque ęgritudines fiunt, euacuatio ſanat &c. Non enim ſicut inanitioni ſtatim cum repletione occurrere debemus, plenitudini eodem modo confeſtim ſuccurrere non habebimus, quum tamen & rationi & Hippocrati ſit hoc detrahere, rationi inquam, quũ contrariorum una ſit ratio, & diſciplina; Hippocrati deinde in aphoriſmo tertio primæ dicenti, Plenitudinem, atque habitudinem in ultimo exiſtentem ſoluere oportet, & non tardè: Neque ualet, ſi nobis dicatur, quòd in ſanis euacuare repente liceat, at in ęgrotantibus nequaquam; Mirabile nanque dictu hoc eſt, nam in ſanis repletis, ea de cauſa euacuationem feſtinamus, ut nutriri poſſint, abſque eo quòd in morbum cadant, Quanto magis id agendum erit, ubi actu in eum dilapſi fuerint, id quod ſi minus uno inſtrumento congruè fieri poſſit, cũ alio ſaltem agere utique neceſſum erit. Verum de hoc inferius. Ad propoſitum modo rediens dico, mouendum eſſe in principio, quatenus principium eſt, quoniam tunc uirtus fortis eſt, non occupata circa humoris concoctionem, nec accidentia ſunt adeo fortia, ut poſthac erunt, quemadmodũ ſequenti aphoriſmo docet Hippocrates, quem ſanè huius cauſa dicti ſubiunxit, quemadmodum dicit Galenus, ex quo illa tollitur erronea & omnino impertinẽs expoſitio, quam prauè iudicioſi adducunt uiri, Hippocratem ſcilicet dixiſſe, mouendum eſſe in principio, propter materias furioſas, nam pręter hoc, quòd huiuſmodi nõ ſunt mouẽdę, quinimmo ſunt eradicãdę, ſi aphoriſmus ille trigeſimus cauſam eius reddit, quod in .xxx. eiusdem ſecundæ dixerat, igitur in eo intelligebat de quo cauſam aſſignat; Sed illa nõ eſt de turgentibus, ergo nec de illis intelligebat, de eis nanque ſatis fuiſſet dicere, euacuandas eſſe quia turgent, nec addere opus fuerat, quia uirtus eſt fortis &c. Pręterea ut diximus (& rectè quidẽ) hic de temporibus verba facit, ut morbi tempora exiſtunt, formaliter (ut dicunt) conſideratis, minimè autem ut in hac uel illa materia compręhenſa ſint, nempè quę ab authoribus traduntur normæ, huic uel illi poſtmodũ materiæ applicari poſſunt; quamobrem nos Hippocrates circa tempora ſatis doctos reddidit, quo ad tria potiſſimum, quoniam re uera quid in

declinationis

declinationis tempore agendũ ſit, nemo ambigit, uidelicet nihil faciendum fore, ſi præſertim natura morbum per Criſim abſtulerit. Quo'd ſi non integre, aut perfecte, ut dicit Galenus, Ad medicum pertinet, quemadmodum dixerat in vigeſimo primæ quum dicit, Quæ iudicantur, & iudicata ſunt &c. Vbi in commento inquit, quo'd ſi facta fuerit integra iudicatio, totum materię opus naturę pmittere & nihil nos nouare oportet, ubi uero non integre, id quod deficit ſupplere nos conuenit. Quod niſi faceremus, illud profecto ſequeretur inconueniens, de quo iam dixerat in x i i i. aphoriſmo ſecundę, quando dicit, Quæ relinquuntur in morbis, poſt Criſim recidiuas facere conſueuerunt: quo in loco hortari, atque impellere nos poſt Criſim uidetur, & conſequenter in morbi declinatione, ad euacuationem eorum quę fortaſſis remanſerint. Proinde res de ipſius declinationis tempore in dubium minime uertenda erat, ſed ei tantum ſupererat, duo illa tempora uidelicet principium & ſtatum docere, augmentum uero implicite monſtrare, de turgentibus uero atque aliis materiam concernentibus, ne verbum quidem facere, ea propter tam bene Galenum intelligentes eius mentem potius uiolare uidentur, qua'm eum probe' intelligere; demum quum multa nimirum ſint, quæ non turgent, quę uero turgent, rara ſint, de quibus ita raro uenientibus, nec artes, nec ſcientiæ conſiderant, niſi ut obliquitates, non ne igitur Hippocrates inſanus uideretur? De obliquo duntaxat uerba facere? Quum tamen obliquum non niſi per rectum cognoſci queat: Demum ii (Galenici quum ſint) Hippocratem non interprętantur, eo quo Galenus ipſum exponit modo, ut in ſequentibus in aphoriſmo adhuc conſiderandis, nos paulo' poſterius uidebimus: At iis hominibus qui nobis aduerſantur, ſufficit uel rationes detractare, uel aliis bene dicentibus repugnare, id quod in ſcientiis ueridicis pernitioſiſſimum omnino eſt, quanto magis in artibus, quę pro hominum ſalute compertę fuerunt.

Ad alia modo etiam in aphoriſmo ponderanda. Aduertendum eſt. Quo'd Hippocrates huius negocii Minorationis habenas medico relinquere uidetur, ut ex eius loquendi modo apparet, uidelicet, Si quid uidetur mouendum, moue, ſed quum ab huiuſmodi opera mouendi circa principiũ medicus abſtinere poſſet, huius abſtinentię cauſam Galenus (ni fallor) ut bonus expoſitor aſſignare tenetur, neque aliam ab eo uideo, niſi hanc eſſe uoluerit,

luerit, quoniam morbus exitialis forte ei uideatur;nam tunc recordari oportet, quòd deploratos mederi non conuenit, iccirco Hippocratis conſilio ut ipſe putat, tunc mouēdum non eſſet,ergo ſequens erit, ut vbi tam ſecundum Hippocratem quàm Galenū ita exponētem excluuſa iſthęc fuerit cauſa,videlicet quòd morbi exitium exploratum non ſit, ſecundum eos uniuerſaliter mouendum ſit, quum ita exponendo cauſæ hæc medicum a tali officio retrahere poſſit.

Verum quoniam & nos interpretandi authoritatem aſſequuti ſumus, Aliam etiam mitiorem adducamus cauſam, cuius ratione ab huiuſmodi Minorationis opere deſiſtendū ſit,ea autem eſt, propter morbi leuitatem. Qua forte medicus ſola habita victus ipſius ratione,laborantem in integrum reſtituturū confidens vtique mouere non curabit, ut in eo quem Culicis febrem uocant morbo, contigit:Hęc profecto noſtra non minus expoſitio rationi reſpondet, quàm quę Galeni. Verum licet hæ interpraerationes nihil mali in ſe contineant, ad Hippocratis attamen mentem neutra(ut puto) tendere uidetur, quum planè de morbi principio ſermo ſit, in quo pręſertim in acutis admodum difficile eſt ſcire, cuius terminationis morbus eſſe debeat, iuxta illud eiuſdem ſenis dictum, aphoriſmorum ſecunda, in xx. ibi, Acutorum morborum non omnino ſunt certę pronunciationes ſalutis, aut mortis: quo fit, ut morbum aliquem nos aliquando mortalem iudicemus, qui mox ad ſalubritatem tendit, quòd ſi ab euacuatione ipſa deſtiterimus, vel pernicioſus, uel prolixus nimirum efficeretur; ſimiliter nec propter eius leuitatem dimittere tutum videtur, quot enim morbi in principio leues videntur, qui deinde ægrum interficiunt? vt in peſtilentibus, qui hac ex cauſa decipientes dicuntur, in quibus Auicenna dicit, Neque æger, neque ei propinquus caliditatem ſentit, nec alteratur pulſus, nec vrina, & tamen æger tendit ad mortem: Alium igitur Hippocrates (ni fallor) habuit ſenſum, ut infra dicemus :Amplius non minus & aliud ponderandum eſt, huius ſcilicet famigeratę Minorationis prouentus, cuius ratione medicus ad eam ſtudioſe ſe conuertit, ut ſcilicet in reliquum materię concoctionem citius ac melius aduenire faciat, ex quo per corolarii modū quędam colligimus, contra ſic praue exponentes Hippocratem,quòd de turgēte materia loquatur,quū hoc manifeſtè falſum ſit,ex quo hic de nullā prorſus materia

ſus materia uerba facit;pręterea loquens de motione in principio facienda;dicit,ſi uidebitur,modo in turgentibus medico nō datur optio, ſed ei præcipitur, ut ſtatim operetur, quoniam in talibus differre malum eſt, ut aphoriſmo decimo ſectionis quartæ, quo in loco de turgenti materia ipſum loquutum fuiſſe ueriſimilius eſt, quàm hic;pręterea quū Galenus Hippocratem exponens dicat, in principio mouendum,& poſt coquendum, difficile eſt uidere de quibus intelligat, ſed duo certa ſunt, primum quod de crudis intelligat, quoniam cocta non coquuntur. Item certum eſt, quòd non de furioſis,quia ex quo huiuſmodi medentur, ſiue ſecundum totum eradicamus, non eis ſupereſt deinde quicquam quod coquatur, ideo non de turgentibus, ſed de iis intelligit,de quibus infra clare oſtēdemus, Voluiſſem ut cōtentioſi hūc mihi locum explanaſſent. Qamobrem ſecundum Galenum Minoratio concoctionem faciendam non adeo lędit,ut perperam ii putarunt uiri,quinimmo eam potius fœlicitat, propter illā quam Galenus in commento adduxit cauſam, uidelicet quū dicit, quò minore iam facta, citius reliquum natura cōcoquat, quòd ſi alibi Galenus contrarium dicit,ſermo hercle ille de particularibus materiebus de quibus infra dicetur intelligendus eſt, quare ii ex particularibus quibuſdam arguentes, paralogizant à ſecundum quid ad ſimpliciter.

Inſolubilis hæc eſt ratio.

Hic Galenū defendēdi modus mitis eſt, ſed in uno ſemper nō perſiſtit propoſito, eapropter ſaluari haud poteſt.

Poſſumus & aliud poſtremo in commento conſiderare, Minorationem duobus fieri poſſe modis, aut per phlobotomiam, aut per purgantia medicamenta, contra contentioſos Galenum dicentes minorationem quippe à principio per phlobotomiam concedere, per purgationem vero nequaquam, quum tamen hic eam expreſſe admittat; quod ſi dicatur Galenum addidiſſe, nonnunquā id eſt raro, hic duo dicimus, primum quòd nec ſemper cum phlobotomia etiam in acutis & ardentibus morbis minorandum eſt, quimmo plurimum cauēdum, iuxta ea quæ Auicenna dicit quarta primi, quando inquit, Quum ebulientis fuerit naturæ materia, à phlobotomia abſtinēdum eſt ſic enim pleroſq; in phrenitidem ſtatim ex phlobotomia perductos uidimus, eapropter nos monitos faciens Auicenna, inquit, Caue ne ægrum ad alterum duorum perducas, aut ad calidorum in flammationem, aut frigidorum incrudationem, & quarti etiam libri prima in cura cauſonidis inquit, Phlobotomia iuuabit fortaſſis, & fortaſſis nocebit, iuuabit autem, ſi vrina turbida, craſſaquè

Quàm bene iudicioſi ii fuiſſent ſi eandem neceßitatem ī humorum ſicut in sāguīs abūdantia inſpexiſſent.

ſaquè fuerit,vbi addendū eſt,nocebit autē,ſi vrina ſubtilis,ignea & ſplendens fuerit. Vnde ſicut ſemper facienda eſt phlobotomia in principio cū vrinis craſſis,ita pariter cōtra,cū ſubtilibus igneis dimittenda phlobotomia eſt,& eius vice ſemper eligēdū medicamentū,quale in cauſone id eſſet,quod ipſe docet,puta ex fructuū aqua , cū caſſia fiſtula, tamar. prunis,& huiuſmodi. Aliud uero ſecundū,quod mihi dicendū occurrit,eſt,quod Galenus dicit , nōnūquā vero,ideſt raro medicamēto purgādū eſſe,conforme ei nimirū eſt ſermoni Hippocratis xxiiii.primę ſectionis aphoriſmorū quū ait,In peracutis paſſionib⁹ raro,& ī principiis pharmacis vti. Vbi nihil de phlobotomia,ſed de medicamētis tantum loquitur; qua in re dico,quod attēta medicamētorū penuria in qua Hippocrates & Galenus cōſtituti fuerāt,niſi calidiſſima auxilia penes ſe habētes,ut heleb.ſcāmo.& huiuſmodi uiolēta medicamēta , Non eſt ꝙ admirer,ſi raro,& nōnunquā dixerit,quū tamē potius dicere debuiſſent,his nunquam utendum eſſe; Ego etenim qui adeò Minorationis iura defendo, niſi alia præter veterū medicamenta haberem , ne dum raro in peracutis morbis hoc Minorationis non tentarem ingenium , ſed ad ipſum me nunquam conuerterem , at hoc nimirum non eſt rectiſſimę rationi derogare , ſed artis inopiæ potius hoc duntaxat aſcribere , qua quidem ratione ducti Hippo.& Galenus eorum ſuis mentem comittebant methodis,ac eam in illis ſugillabant,mox ipſam non facile executioni mandabant. Verum poſtquam temporū benignitas nos ad hæc leuia conſolataq; auxilia perduxit,nō eſt quòd animos hos duriſſimos flectere non debuerint, & quòd ii patres noſtros plurimum excuſare non debeant.Et hoc quo ad primam rationem dictum ſit in tantum.

Diſcāt hic iudicioſi qui in ſanguinis miſſionē magis inclinant quàm in alui deiectionem cum medicamento.

Caput tertium, In quo pro ſecunda ſecta ab operandi modo ſumitur ratio.

e ſt & alia ab operandi modo aſſumpta ratio, quo ad eas ſaltem materias,quæ ſi non proprię morborum cauſę, attamē cōcauſę atque fouentes eſſe poſſunt , quę ſi prius non euacuantur,ſed curatio ab aperientibus incipiatur(ut aduerſa opinio pręcipit)ad anguſtas venas impellentur,proinde ſine omni euacuatione obſtructiones aperire uolentes,in maius equidē periculū (authore Galeno)incidunt: periculū enim inquit ipſe aperire uolentibus ante euacuationē,ne materię amplius incuneentur.Cui ſententię Auicenna quoq; ſubſcripſit,inquiens.Et nō properes in apertione opi

lationum ante euacuationem. Ergo ſecundum hos autores quibus & tota medicorum ſchola ſubſcripsit, partialis equidē euacuatio ante cōcoctiones & apertiones & eradicationes eſt neceſſaria. Hęc ratio ſi de morbi materia propria non militat, ad minus de lenitione & uiarū mundificatione neceſſaria eſt, quamuis medicina leniens aucta doſi exoluens aliquando efficiatur, quo ad eas ſaltem materię partes quę ad obediendum pharmaco paratiores comperiuntur, quū humores non omnino uniformes ſint, unde quoſdā promptius quoſdā minus attrahenti pharmaco conſentire uidemus, hoc potiſſimū per initia morbi faciendo, quādo materia multa & mala fuerit, licet furioſa non extiterit, & hoc cū medicamento ex lenientibus, & aliquo electiuo confecto in ea ꝓportione tamen, ut non funditus totā peccantē materiā educat, neq; ad omnes eius partes ueniat, quale nā Auicenna Debile & forte unà uocare ſolet; eo enim ſic attrahente pharmaco, uiæ quidē expurgabuntur, pręter eas quas cōmunes uocamus de principali materia extrahemus, atq; nullū ex tali opere ſequetur incōmodū, quia nō caloris, nō uirtutis aliquod detrimentū, quinimmo à multitudine oppreſſa alleuiabitur, uel ex toto ſanabitur, ut indies cōplures ſola minoratione ſanatos uidimus. Neq; ea à cōtentioſis uociferata incōuenientia ſubſequi uidimus, neq; etiam ſi ob id ſiniſtri aliquid euenerit, adeo utile opus dimittēdū eſt; Quū maximè Galenus ipſe methodi.xi. dicat. Nil iuuatiui iuenies pręter aliquid lęſionis, Maiusq; ſit damnū, quod ex eius dimiſſione cōmittitur.

Caput quartū, quomodo Minoratio ꝑ Auicennā detur.

h actenus ex Hippocrate & certo quo nam pacto ex Galeno uidimus, ꝙ in morbis qui à materia pendēt minoratio moliēda ſit, quia artes ꝑ additamēta cōtinuè magis perficiuntur. Perſcrutemur modo uiā ꝑ quā Auicena Hippocratē inſequens methodū de minoratione tradidit. Nēpe materias morbos cōmittentes in tribus conſiſtere naturis ratus eſt, quarū quidē duæ extremę ſunt, Tertia vero in harū medio exiſtit, Et quod extremū primū eſt, coctū id eſt, quod in morborū fine tantū reperitur; Secundū uero crudū prorſus eſt, quod uero in ordine tertiū eſt, id eſt quod nec mere coctū, nec mere crudū, ſed eſt non crudū, more Hippocratis propriis utendo verbis, & hęc illa eſt quę nobis plus occurit, ſicut cōtra quę merè cruda eſt rariſſime aduenit, qua ratione mōſtrū uocauimus; Et de his Hippocrates in.xxii. aphoriſmo primę ſectionis

de euacuationibus

de euacuationibus & ex cõſequio de euacuabilibus loquens, nullum ꝓrſus de mere crudis uerbũ facit, niſi Galenus eius placito literã co rũperet, Quẽ quò plus potui ſẽper tutatus ſũ, fidẽ faciunt quæ de eo antea ſcripſerã, Dixerã enim ipsũ Minorationẽ affirmaſſe, Neq; falsũ dixerã, Sed nũc dicere cogor eã ipsũ aſſeruiſſe, & eã quoq; negaſſe, hoc interueniente facinore de literę Hippocratis corruptione: Neq; mirũ ſi idẽ autor hac in re ſibi ipſi cõtradixerit, quũ & ĩ materia præceden tis cõmẽtarii de uenę ſectione in idẽ inciderit peccatũ, ut adhibitis rationibus ac teſtibus mõſtrauimus. Quaꝓpter ad ꝓpoſitũ ueniens, Dico ꝙ in morbis à principio cocta nobis nõ occurũt, ſed quę tũc frequẽ tius occurrunt ea ſanè nõ cruda exiſtunt, ex quo ſi quę extrema ſunt aliquãdo ueniunt, rariſſime tamẽ ſe offerunt, ueluti p exẽplũ dicimus raro reperiri homines, qui omni uirtutũ genere prędiți ſint, ac ut ſãcti habeantur, ſicut & pariter cõtra raro inuenimus homines, qui omnia in ſe flagitia nullũq; uirtutis ſpecimen ut demones obtineant, ꝓfecto tã ii quàm illi mõſtra ſũt; Qua ratione diuus Hieronimus Aueroisq; Ariſtotelẽ mõſtrũ uocarũt; At qui virtutibus uitia comixta habent, in numeri ſunt, atq; hos tales ueros eſſe homines ſecũdũ naturã dicimus, icciрco Plato & Ariſtoteles dixere, plura eſſe ſecũdũ naturã mala, quã bona. Ita dicimus ꝙ crudiſſima rariſſimè occurrũt, ſed quę & cruda & cocta ſint, frequenter ueniunt. Verũ ubi illa crudiſſima occurrunt, Dicã cũ Auicenna ꝙ huiusmodi in principio nullo modo euacuanda ſunt, quia illa famoſa incomoda acciderent; ꝓinde falluntur p fallatiã à ſecũdũ quid ad ſimpliciter, Nã quòd prędicta merè cruda quandoq; yeniant in eorũ principiis, quæ minorãda non ſunt, cõceditur, attamẽ nõ ob id ſequẽs eſt, vt hoc idẽ ad materias nobis cõmuniter uenientes transferri debeat, perſimile eſt ac ſi quis ita argueret, videlicet virtutũ perfectiones peſſimis monſtruoſisq; hominibus non cõueniunt, ergo nec probis, Quod quàm ridiculum ſit, vide aduerſator.

Caput quintũ: Cur quę cruda ſimpliciter ſunt, Mõſtra dicuntur.

Rectè autem has extremas materias raro euenientes mõſtra diximus, quũ dicat Ariſtoteles, transferentes ſecundũ ſimilitudinẽ transferunt, Eapropter hic pro ignaris immoremur, abſq; enim hoc ꝙ ſint extra ſẽper & frequenter à principiis, etiã ſuæ ſpecificæ naturę deficiunt. Etenim quũ humor ex eius intrinſeca natura fluidũ corpus ſit, quia nullo ſibi ꝓprio termino ſed ad alterius terminũ mouetur, Ita quoq; qui in homine continetur ſuccus, qui ad animę imperiũ p corpus mouebatur, uerèq; uiuentis humor dici poterat, quũ deinde p aliquẽ de

prauatū habitū nec arte ,nec natura moueri poſſit, illū ab humoris ſpecie degeneraſſe,& ſic monſtrū id dicemus. Quę ſanè res Aueroi in eius colliget nō extra rationē uiſa eſt, Quū dicat mōſtra ita in morbis cōtingere,ſicut in his quę per naturā fiunt; Quū autē duo hęc extrema ſcilicet nimis craſſū ac nimis tenue,ex ſuæ ſubſtantię modo nō amplius fluere apta ſint,ergo á ſuis principiis defecere,ergo monſtra sūt ꝑpter eorū deprauatā naturā. Recte ergo cū Hippocrate diximus, ꝙ huiusmodi in principio mouenda nō ſint,ſed fugiendū ab eorū irritatione cū pharmacis,ſed potius tranſumptiuè blādienda ſunt,quouſq; artis benefitio humoris naturā ſuſceperint, Atq; ubi p corpus antea duci non poterant,mox facilius pellantur, iccirco nihil mirū ſi huiusmodi humores ita in sūmo crudi,cū illis qui nobis cōmuniter occurrunt,nō inuicē conueniunt,nā quæ ſecundū plus obuiant ſunt nō crudi,qui ſi nō ſecundū totū & quālibet eorū partē humoris naturam reſeruatā habeant,adminus in ſe aliquas habent. Ideo Hippocrates hæc cruda uocare noluit, Sed non cruda,quæ ſecundū aliquid euacuari præcipit; Illa uero quæ merè cruda tāquā non humores nō euacuari conſentit,ac ſi de humoris natura nihil penes ſe reſeruatū habeant. Qui modo nō uident ꝙ illa merè cruda ad nō cruda relata, ueluti monſtra exiſtant, iudicii cōpotes non uidentur; Quales diximus illos eſſe, qui cū Raſi uolunt tenuia cruda euacuari in principio morborū, Quāto peius de aliquibus aliis, qui putant cruda euacuari in morbis, ſed extra morbos non admittunt, de quibus olim ſi Deus uoluerit conſiderabimus. Verū ad propoſitū redeuntes, palam fateor, quod quū humores in extremo p crudū conſtitutos nouerimus, raro tales nobis occurere, atq; ſcientias & artes de eis nō principaliter intēdere, Sed quodam modo obliquè ac reflexè eos aſpicere, tāquā humoris naturā amiſerint; contra vero diligentius de illis agunt, qui ſi non ſecundū totū cocti fuerint, nec ſecundū omnes partes humoris naturā ſeruauerint, ſecundū plurimas tamen cuſtodierunt, quarū ratione methodi de euacuatione eis aſſurgunt. At hic ſophyſtas contra nos recalcitrantes uideo, Quód dixerimus de crudis in extremo ea raro nobis occurere in principio, quū tamen Hippocrates hoc uerbo raro tātū in furioſis utatur, nō autē in merè crudis, & ſic ſermonē hūc noſtrū cū illo Hippocratis non coire: Quibus reſpondeo, quód culpa huius diuerſitatis in me reicienda non eſt; Sed in literę corruptorē, ex quo Hippocrates de crudis in eo aphoriſmo nullū prorſus facit uerbū, ſed de coctis, & de non crudis, á quibus mox exceptuat furioſa propter aquiſitā qualitatē in eis, & ita raritas in humoribus duabus de cauſis accidere poteſt, quód Hippocrates non negaret, aut propter aquiſitionem

ſitionem qualitatis prauæ, ut in furioſis, uel propter naturę humoris propriæ amiſſionem, vt in merè crudis, & ſic raritas in his ęquiuocè ſe habet. Sicut ergo Hippocrates nequaquã de merè crudis in aphoriſmo xxii. primę ſectionis loquebatur, pariter neq; ad nos pertinebat. At nos à ſic prauè conuertentibus extra propoſitũ compulſi fuimus, Quos acriter repræhendimus, quoniam graue nefas in mortaliũ vitas perpetrati ſunt. Falsũ pręterea ſupponunt, cruda illa merè & ſimpliciter ea eſſe quę cõmuniter & frequẽtius in morborũ principiis nobis occurunt; Et tunc dubio procul Hippocrates deceptus fuiſſet, quoniam motio illa quã in principio fieri iubet, nunquam locũ haberet, nã quę in principio eſſent, neceſſario vel mere cruda eſſent, vel furioſa, ſi primum non mouenda, quanto minus medenda? ſiuero ſecundum, non mouenda quidem eſſent, ſed duntaxat medenda.

Nõ putandũ eſt Raritatem ipſam: ad furioſa, et ad merè cruda ac sĩpliciter una tantum ratione dici, ſed ęquiuocè ſe habere dicendum.

Nempe qui humores non crudos auferunt, ueluti Galenus cũ ſecta, vtiq; Hippocratis ſanctã minorationẽ extirpant, & ſic eius dogma nullius prorſus eſt valoris, Atq; in ſolis morbis qui rariſſimi ſunt curatio à principio efficeretur, quæ non motione, ſed medicatione tantũ efficitur. In illis vero qui à materia multa & mala cũ vitę diſcrimine efficerentur, nulla prorſus à principio uſq; ad ſtatũ adminiſtraretur, neq; motione, quanto minus medicatione, Hippocrate prohibente, quod arti diffamatũ eſt detrimentũ, iuxta illud famoſum adagiũ, Principiis obſta ſero medicina paratur, cũ mala per lungas conualuere moras. Videtur ergo huiuſmodi opinio quę ita turpiter minorationẽ tollit, ne dũ aduerſari Hippocratis Maieſtati, ſed cõmuni hominũ conſenſui. Hoc nimirũ conſiliũ eſt ac ſi in domo accenſo igne ob ſegnitiem nõ extinguere, ſed expectare ut uires prius aquirat, ita in caſu iſto quũ magnũ aliquod periculũ immineat. Verũ eſt quòd morbus in tali poſſet eſſe differentia, ut periculũ longe abeſſet, atq; ſalutem facile ſperare poſſemus; eo utiq; caſu dico cum Platone in Timeo, quòd morbi irritandi non ſunt, niſi uehementer vrgeant; & in hanc ſententiã Hippocrates & Galenus in libro epidemiaũ, nõ minus & Auicenna cæteriq; alii ęgregii autores in hanc eandẽ venere ſententiã: & quoniã Hiſtoria ueritati coniuncta plurimũ noſtrũ mouet ſenſũ, ſenſus uero intellectũ, Id dicamus, quod olim in Illuſtriſſimo Principe Franciſco Gonzaga Mantuæ Marchione Inuictiſſimo contigit, quũ prè nimio calore in fine ęſtatis febrẽ incidiſſet, eius multo cũ robore, florente iuuentute, ſuoq; protomedico Calcerando Hiſpano abſente, illis duntaxat exiſtentibus medicis, qui vulgares & cõſueti erant medici, qui grauẽ futurũ morbũ pronunciauerant, autumno præſertim inſtante, qui Dii boni & mi-

Illuſtriſsi. Marchionis Frãciſci Gõzagæ caſus.

norationis & alterationis, quot medicamentorum genera præparaue rant, En quòd ueniente illo ſeniore medico, præponderatis natu- rę uiribus, cauſis, morbo ipſo, ſuis cum ſymptomatibus, Inquit, Prin ceps egregie hoc ſero non cenabis, cras in mane vipam in redolen- ti vino diluto accipies, & nos inſimul ad templum Diuæ Marię gra tiarũ ibimus: Et is fuit illius morbi exitus, ut alia nõ indiguerit ope. Et de huiuſmodi morbi genere non intelligendus Hippocrates, mi- nusq; Auicẽna primi quarta, quũ dicit, Et dicemus ꝙ in ęgritudinibꝰ in quibus eſt timor, ꝙ à forti medicamine incipiẽdũ: Vbi patet quòd Auicenna Hippocrati, Arabicis, Grȩcis, & Latinis ſubſcripſit literis.

Caput ſextũ, In quo aliorum ponuntur rationes pro minoratione agenda.

h anc ſententiã Manardus noſtra tempeſtate comen- dandus, non nullis rationibus fouere viſus eſt, vide- licet quòd in morbis à multitudine pẽdentibus, ſi ma teria non turgeat, à principio minoratiuè omnino euacuanda eſt, quoniã ſi bonus athletarũ habitus eua cuandus, & hoc non niſi boni ſanguinis copia fit, igitur & malus qui in ęgrotantibus ſuperabundat humor nihil minus euacuandus. Prę terea ſi quis ex viciosis humoribus febrẽ incurrat, quũ prius euacua tione indigeret, ergo multo etiã magis in febre euacuationẽ expe- teret, quũ ſpirandi aucta eſt neceſſitas. Item qua ratione turgentem euacuare cogimur, ea etiã abũdãtẽ educere nos oportet, eadẽ namq; imminent pericula ex multitudine quæ ex turgentia, ſiquidẽ ꝑ hanc perinde ac per illã uires deiiciuntur, febris caliditas augetur, atq; pe- riculũ eſt ne humores vagantes non ob furorẽ ſed multitudinis cau ſa ad aliquod ex principalibus decurrat mẽbrũ, & id magis quũ fa cilius ſit turgentiæ occurrere, quã multitudini, illa enim alteratione ſola citra euacuationem reprimi poteſt, hęc vero niſi euacuatione quũ omnia repleat loca: Poterat hic doctor ſi uoluiſſet ſecus ſuade re, videlicet quum in turgenti humore ſint qualitas & quantitas, & qualitati debeatur alteratio, & eius quantitati tota debeatur euacua tio, cur eodẽ modo in morbis cũ multitudine & mala qualitate citra furioſitatẽ Hippocratis conſilio ſaltẽ euacuare non poſſumus? ut in quàm plurimis febribus uidemus. Prȩterea ſi materię quę de loco ad locũ mouet᷑ omnino euacuari debẽt, cur nõ illę etiã quę omnia reple uerint loca? Vt interim addamus ꝙ ille qui turgentẽ humorẽ timet, ne aliquẽ ex nobilibus locũ aggrediatur, cur non magis eum timere debet, qui prę multitudine omnia penè occupauerit loca? Prȩterea ſi

quędam

quędam purgationes in morborũ principiis ab Hippocrate interdicuntur, ut nõ niſi raro in peracutis, ut aphoriſmorũ prima, & alibi, de his hercle medicamentis credendũ eſt eũ loqui, quæ ei nota erant, atq; illa ꝓhibebat, quibus quũ calidiſſima ſint, naturæq; plurimum inimica, iure merito interdici debuerant; Sed ſanè ſi ipſe noſtra habuiſſet temperatiora pharmaca, non ita conſtanter interdixiſſet. Quapropter ubi cũ ſuis euacuationẽ à principio raro moliebatur, cũ noſtris frequenter ne dicã ſemper, peccantẽ humorẽ cum multitudine euacuaſſet, quãdocunq; in quo uis morbo iſthęc noſtra offerri poſſint, ſicut contra, ſi nos alia non haberemus medicamenta quàm ſua nunquã Minorationẽ tẽtaremus; cũ quibus etiã perfectè cocta purgare uix audemus, quantò minus imperfectè ac parcè cocta. At hic inquit doctor noſtris iis medicamentis tute agitur, fateturq; octo ſupra xl. annis medicamento quodam videlicet caſſiã recipiente cum tertia diafiniconis parte, magno ſemper cũ ęgrorũ cõmodo ſe uſum fuiſſe. Additq; Galenũ exponẽtẽ Hippocratẽ in xxix. ſecundę ſectionis Minorationẽ cõſulere, ideo dicit, quò minore iã facta materia &c. Illud deinde quod Gal. ſubiungit, maiorẽ nobis præſtat anſã, videlicet noſtro hoc æuo crebro ac quotidie potiſſimũ ob ingluiẽ facere expedit, nã antiqui quotidianis exerciciis, frictionibus, balneis, ciborũ ſuperflua diſcutiebant; ſi ergo antiquo illo Hippocratis ſęculo quando ſobriè uiuebatur, conſulit ipſe quòd minuamus, ſiue moueamus à principio, ut ſua non mutemus uerba, cur idẽ noſtra hac tempeſtate, in qua nulli magis quàm uentri & gulę indulgetur, ociũ paſſim vagatur, iamq; ad luxũ nihil prorſus eſt reliqui, multo liberius facere non expedit? Item in pleuritide in qua materia huc & illuc non vagatur, Hippocrates iiii. de ratione victus in acutis medicamentũ præbuit, & Galenus dicit ſe præbuiſſe modo in die primo, modo in ſecundo, modo in tertio, modo in quarto, modo in quinto. Itẽ Galenus iiii. de tuen: ſan: vnũ nobis offert documentũ nec negligendũ, videlicet quòd quũ in principio forte non fuerit neceſſaria ſanguinis miſſio, eãq; detractaſſe cõtigerit, quòd eius uicaria purgatio moliẽda ſit; cui nos quoq; addimus Hippocratẽ, qui ſecũdo de ratione victus in acutis dicit, Dolore ad coſtas inferiores deſcendente, ſanguinis miſſione relicta, eius uice pharmaco vtendũ; licet Galenus intenſa exiſtente febre, uenæ ſectionẽ addat, quod à nobis ſpeculantibus alibi vidẽdũ. Pręterea idẽ Manardus ut ab eo uideri poteſt, Galenũ adducit, qui primo de cõpoſitione medicamentorũ ſecundũ loca, nulla præcedẽte coctione in alopecia utrãq; purgat bilem, & eiusdẽ 2. in capitis dolore, & xiiii. methodi dicit pleroſq; in quibus

ophthalmia inceperat,& ſola vētris purgatione ea die curatos fuiſſe. Item Hippo. in epidemiis in uulneribus & fracturis plerūq; utitur purgatione,abſq; ulla cōcoctionis mētione,imo in aliis morbis á fe bre cōcoctionē expectare non uidetur. Et hæ ille ſunt rationes,qui bus is doctor motus eſt ad minorationē agēdā,quas hic īſerrere mihi placuit,quo'd noſtro ſeruiant propoſito, oſtendentes quantū qui no bis aduerſantur ab ipſo ſcopo abſint.

Caput ſeptimū:In quo ꝓ ſolutione obiectionū fundamēta ponūtur.

q uoniā nō ſatis eſt ꝓ inſtituto aliquo rationes īſtruere, niſi & obiecta diluuantur,iccirco operepręciū eſt illis maxime fundamētis quibus aduerſa innititur opinio reſpōdere; Ea autē exiſtūt,quę ex Hippocratis litera in xxii. primę ſectio: male lecta,ac peius intellecta su mūtur,quū inquit,Cōcocta medicari,& mouere nō cruda:Hoc illud eſt quod diminutā oculorū aciē habētibus obſcurauit,& mox pra-ué intellecto adeo' pertinaciter adhęſere,ut nullis rationibus,nullis ſenſatis experimentis unquā ſuaderi potuerint, plus timētes á Gale no quàm á ueritate ipſa iuſtē repræhēdi,licet Hippo.cū ratione mu nita authoritas obſiſtat,Vt interim Auicēnā ommittamus,poſtquā Docti(ut ipſi dicūt)eū deſpexere,quod ſanè nō ratione, ſed inuidia & odio potius factū eſſe cēſeo,Quod in ſcientiis ꝓdigiosū execrabi leq; eſt;De quibus tamen doctis nō parū admiratus ſū,quū tantus autor īter Philo:naturales tā dignū adeptus ſit nomē,Itē apud primā philoſophiā colētes tā celebrē aſſecutus fuerit palmā.Q uāti uero eūdē ſacri Theologi fecerint,hi docti,ii inquā docti,Di:Thomā & ſu blimē Io:Scotū cęteroſq; in diuina pagina eruditos homines plegāt, Iccirco ꝙ penes hos doctos tāta huius diuini Autoris exoluerit fa ma,ut eorū delicatę aures audire nequeāt(& docti ſint)nō parū ad-mirari valeo, niſi forte Gramatices profeſſores ſint, nam ſic penes uulgus plurimū poſſent:His igitur omiſſis ad Hippocratis aram de ueniamus.Illo omiſſo ꝙ aphoriſmus xxii. primæ ſectionis pro me-thodo habendus nō ſit. Nēpe Galenus cū ſecta in hunc aphoriſmū tam malo ac deprauato fuerunt animo,ut obſtupeſcā cur é libris eū non deleuerint,ut ipsū corrumpere auſi ſint; Ambigunt enim quis ſuus fuerit ſenſus,ac quę intētio,dicentes Hippo.inibi de ſuccis ſiue de humoribus intendere,ideo quo'd eo in libro transferrendus erat, Quorū ſalua reuerentia, ſed magis quæ veritatis eſt, dico ꝙ ſecus eſt de humoribus quatenus in humano corpore cōtinētur loqui, &

alioquin quatenus ad eorum euacuationem ſe præbeant ; Item quo tempore hi tentandi,& quomodo non; Hę enim tres ſunt formales dicēdi rationes,quę à diuerſis petēdę ſunt locis: Quòd autē prima ratio uidelicet de humoribus ut ſunt crudi,& ut ſunt cocti,ꝙ ad librū de humoribus pertineat,uerū & rectū eſt; Sed de eis cōſiderare ut euacuādi ſecundū totū ac uniuerſaliter,vel ſecūdū partē,ac particulariter, hoc tantū attinet ad.xxii.primę ſectionis,qui locus dūtaxat cōſiderat humores,qui ſub euacuationis methodo cadūt;quū autē duo tantum ſunt, uidelicet coctū,aut nō crudū,ideo duo hæc tantū ab eo petenda ſunt; Tertia uero conſideratio videlicet quo tēpore,& qua euacuationis methodo,adhuc alibi petendū eſt,puta à xxix. ii.ſectionis; Quòd ſi is peruerteretur ordo,aut à codicibus abraderetur , ſic herclè cōfuſio aut diminutio in dictis Hippocratis inſurgeret. Quāto maius proficiſeretur peccatū,ſi litera(proh nephas)corrūperetur? quod ſanè tātò grauius cenſendū,quātò mortaliū uitæ officeret. Hoc ponderent qui iudicii compotes ſunt.Hoc ergo in loco Hippocrates ſcilicet in xxii. primę ſectionis,nil aliud conſiderare habet de humoribus,niſi ut ſe alicui euacuationi offerunt,Quū vero qui crudi ſunt in extremo, nulli euacuationū generi pateant,loqui de eis ſuperflueret,parte alià literā corrūpendo humores nō crudos dimitteret,qui particulari euacuationi ſe ſubiiciunt,& ſic in nō neceſſariis ſuperflueret,& in neceſſariis deficeret: Quid nā vobis uidetur O docti de Galeni ſecta? auferre humores nō crudos,qui tā frequentur nobis occurrunt, & è cōuerſo illos ſimpliciter crudos qui raro uel nūquā ueniunt ponere? De quibus tamē nō crudis intelligit,quū dicit,In principiis ſi quid uidetur mouendū moue,non intelligendo ut dicit Galenus,ſed coniuendo humores nō crudos,qui ita in principio euacuandi ſunt,ſicut qui verè crudi exiſtunt,dimittendi; tali tamē modo illi nō crudi purgandi ſunt,ut eorū pars duntaxat euacuetur,& reliquum ut dicit Galenus coquatur, quo in loco eius uerba pōderentur,quoniā quia à ratione conuictus, in morbis(ut patet)minorationē admittere videtur , & hoc tribus ex cauſis,quia natura fortis in principio, quia accidētia tunc leuia, quia natura tunc nō occupata,demū finis neceſſitatē addit,dicēs,quò minore iā facta materia reliquū melius ac celerius coquat: Ex quo dicto ita ab eo poſito,de tribus certificamur; primū ꝙ euacuatū in principio nō erat crudū,quia uocatū nō ueniſſet; ſecūdū ꝙ illud reliquū ſuperſtes, quod coquere intendimus,nō coctū erat,quia non cocta coquimus; Tertiū ꝙ ſi in principio euacuamus propter faciendā meliorem coctionē,ergo euacuatio antecedit coctionē, & non è contra. Quomodo autē Galenus nolit minorationē in morbis adminiſtrari,haud certe ſcio,

Tres eſſe formales conſiderandi rationes ī humoribus, prima qui ſunt humores et q crudi et qui cocti, ſecūda qui uniuerſaliter & qui particulariter, tertia quo tempore qui euacuantur euacuari debeāt: Prima ad librū d ſuccis ptinet, ſecūda ad 22. aphoriſmum primæ sectionis, tertia ad 29. ſecundæ.

certe ſcio, incōſtātē adminus medius fidius oſtēdit hominē, Ad aphoriſmū modo conuerſi dicimus, Hippocratē hic nō ut rethorē, Sed ut medicū grauē ac ſapientiſſimū ſe habere, qui ſynonimis nō utitur. Itaq; à nobis ſingula ponderentur verba, quoniā plurimo cōſtant artificio, vnūquodq; etenim eorū in ſe habet miſteriū. Neq; illius preterea obliuiſcendū quod diximus modo, ſcilicet in præſenti, ꝙ circa humores de nullo alio cōſideramus, niſi ut ſe euacuationi offerunt, quæ nimirū duo ſūt, cocta ſcilicet & nō cruda; coctis autē ſuccinctè loquēs aplicat mederi ꝓ ſuo euacuationis genere, quod eſt eorū vniuerſas expellere partes; nō crudis vero pro ſuo euacuationis genere applicat mouere, quod eſt eorū aliquas expellere partes: Verū huiuſmodi euacuabilia cocta ſecundū totū, uel ſecundū partē uocata, duplici coctione ſic uocari poſſunt, uel coctione naturali ſeu phiſica, aut medica, differunt autē hę ſicut & eorū fines, quæ enim phiſica eſt alimenti ita vt in ſubſtantiā aliti uertatur, quę vero medica eſt, ad expulſionē dūtaxat exiſtit; hę igitur coctiones ita interſe differunt, ſicut & eorū fines. Quòd ſi aliquando medici de coctione phiſica loquuntur, nō id ut medici agunt, ſed ut philoſophi: Pro nunc autē de coctione ſatis ſit id dicere, quod ꝑ eā obiecta pro expultrice facultate cōuenientia reddantur, quā recta uoce ſubſtantię adequationē nos ꝓnunciamus, qua natura leniter expellit, & qua abſente uel nō expellit, uel nō ſine multa cū anguſtia, dolore, ac humorū ꝑturbatione, tā in ęgris quàm in ſanis; Neq; uideo ꝙ in ſanis euacuandis ſine præparatione maior ſit licētia, quàm in ægris, quū huiuſmodi humorū pręparatio ęq; ſanis ſeruiat, ſicut & ægris, quēadmodū eius oppoſitū ineptitudo, quā ꝑ ſimilitudinis modū cruditatē vocant, quæ utriſq; nō minus obeſt: Vt năq; quod attinet aquæ & terrę à calore coctionē patitur, donec in ſubſtātiā cōuerti aptū ſit, ut tertio de partibus anim: & .iiii. de mixtis dicitur, & tunc coctū dicitur, Ita ꝓportione reſpondet, id quod pro expulſione conuenienti ac facili aptum eſt obiectum; Nempe ſic concoctum illud dicetur, quod conuenienti ſubſtantiæ modo expultrici facultati ſe offeret, ut ſicut in ſpontaneis euacuationibus placidè educitur humor, pariter et in his, quę à pharmaco euacuantur leniter admodum exeant; quum vero ea quę humoris exitum difficilem reddunt, ſint aut nimia tenuitas, aut nimia craſſities, aut eius nimius lentor, & nimię tenuitati concretio opponatur, craſſitiei uero attenuatio, & lentori inciſio, non video cur ſano uel culpatè ſano ſi humores aliquo horū peccarint modo, cuiq; eorum ſua nō adhibeatur coctio. Videmus enim aliquando in ſanis pręſeruandis quum forte non debitè præparati fuerint, in eis grauia accidere tormina, & ex ſanis ægros

fieri,

fieri, Quaprοter Auicenna primi quarta inquit, Digerentia nos á pena ſecuros reddere. Præterea ſani à pharmaco magis exoluũtur, ut.xxxvi. ſecundæ ſectionis dicit Hippocrates ibi, Sana habentes corpora &c. in quibus redundantię bonis ſuccis magis commixtæ exiſtunt, nec diſcretiua facultas in eis adhuc functa eſt munere. Amplius expulſiua facultas nondum irritata ad expellendum non prona inclinat, Quę ſecundum quoſdam craſſos medicos naturam ad inſtar aſini eſſe dicunt, dicentes quód niſi ſtimulata ad expellendũ non inſurgit, ideo longè difficilius eſt ſanos purgare, quàm ęgros, uel ſaltem non minus difficile, ubi humores non debitè præparati fuerint, qui ea ratione aliquando nullum in alui deiectione dolorem incurrunt, aliquando uero maximum, ſecundum quód præparati, aut non, exiſtunt. Si igitur Hippocrates ſanos aliquando ob plenitudinem nulla quidem coctione expectata ſtatim purgat, & non tardè, ut rurſus principium nutrimenti accipiat corpus, cur & ægri in morbos cum humorum multitudine lapſi ſint, ſtatim ſolui non poſſunt? ubi maximè in extremo crudi non fuerint? Demum poſtquàm dixit Hippocrates, Concocta, ſequitur in litera Medicari, quod ſanè uerbum eo ponderandum modo quo Galenus facit, dicit namquè Hippocratem hoc uti termino pro medicatione cum laxatiuo pharmaco funditus materiam eradicante; quoniam re vera quę cocta ſunt, alio prorſus non indigent, niſi ut funditus tollantur, iuxta Auicennæ dicta, ut primi libri quarta dicentis. Digeſtio & non plus expectanda eſt, quarti libri prima, Quumquè apparet digeſtio, tunc euacua, prouoca, & non cures: Dicit ulterius Hippocrates, Et mouere: Hic pauxillum remoremur. In primis hanc copulationis notã, Et, non expoſitiuè tenendam eſſe dicimus, ut qui prauo ſunt conſilio aiunt, nam in aphoriſtico idiomate huiuſmodi non admittuntur, ipſum enim non prolixitati, ſed breuitati enixè ſtudet; quapropter Mouere non ad idem referrendum, ad quod Mederi, sed diuerſa omnino important, nam ueluti cocta ſecundum omnes partes mederi debent atq; purgari, ita quæ non ſunt cocta, ſed non cruda, non medenda quidem ſed mouenda ſunt, ita ut eorum aliqua tantum pars mouenda ac tollenda, quod ex communi loquendi modo colligere

Similitudo ipſius naturę ad aſinos per craſſos medicos.

ligere poſſumus; Vtitur enim Hippocrates ad cocta hoc uerbo Mederi, in his in quibus omnes purgari debent partes, Ad ea uero in quibus tantum pars tollitur, illo utitur termino Mouere, ut patet in uigeſimo nono aphoriſmo ſecundæ ſectionis, ubi euacuatio præcipitur in morborum principiis, quę non fit in coctis, ſed in non crudis, in quibus euacuationem ſecundum totum deſiderare non debemus, ſed partem duntaxat, quam motionem uocant, per tranſlationem à uino in uegetibus, Quum multa in eo facta non fuerit alteratio, nec ipſum totum educere uolumus; dicimus (ipſum parum moue) ideſt portiunculam tantum extrahas, quam euentationem ac reſpirationem appellamus. Quod modo Hippocrates ſic intellexerit, atque ſic uoluerit, duos adducamus teſtes, & fide dignos, primum Hippocratem, nam quum loqui de humorum euacuatione in ordine ad tempora uoluerit, ut in vigeſimo nono ſecundę ſectionis ibi, Quum inchoant morbi, Dicit, ſi quid tibi uidebitur mouendum, moue; & non inquit medendum medearis, ex quo huiuſmodi ad totum pertinet. At in principio niſi modicum euacuare conuenit, quia totum in principio euacuari Hippocrates prohibet. Teſtis quoque etiam eſt Galenus, qui tertio de ratione victus in acutis textu illo, Porro & ſiticuloſa nimis &c. Inquiens, quibus uis huiusmodi uox, Si quid, addiciatur, paucitatem ſemper ſignificat; Et ita apparet, quàm Hippocratis uerba ſibi reſpondeant, & quàm aptè illud moueri ei congruit euacuationi de parte, ſicut mederi ei quæ eſt totius, & ita illa copulationis nota, nõ expoſitiuè, ſed copulatiuè, tenenda eſt. Sequitur, Non cruda. Hic aliud aduertendum, quod nemo adhuc quem uiderim ponderat, Non enim Hippoctates ab re dicit non cruda; Quoniam non crudum non eſt coctum, nec crudum, Sed medium; Quod ſi huius latitudinis mediũ Hippocrates non uidiſſet, non ne defeciſſet? Etenim ſi quis uiride album diceret, quia non eſt nigrum, aut diceret ipſum nigrum, quia non eſt album, quum non ſit nec nigrum, nec album, non ne pro cęco habendus hic eſſet? qui nõ minus ei ſimilis eſſet numerãti in yniuerſũ obiecta quę medicus in ꝓſpectu habet, Quę tria ſunt, videlicet res naturales, resq; pręter naturã, & hęc tantũ com

putaret

dicus in proſpectu habet quæ ſanè tria quum ſint genera res quæ
ſecundum naturam & quæ præter naturam exiſtunt tantum com
putaret his quæ ſunt non naturalia omisſis non ne delinqueret ?
Rem quippè unam ſummè neceſſariam omittens. At id hercle
de tam ſapienti uiro minime ſuſpicandum eſt, cognouit enim ipſe
crudum quod in extremo latitudinis exiſtit de quo in libro de ſuc
cis dixit, quod moueri non debeat, cognouit & cocta, de quibus
dicit hic, quòd medicamento euacuari debeant, ſupererat ei mo-
do dicere de mediis, quæ nec ſunt cruda nec concocta, ſed ſunt non
cruda, poterat & dicere Hipp. ſi uoluiſſet, & mouere non cocta,
ſicut dixit non cruda, at ex iis alterum dicere ei ſatis fuit, de hu-
iuſmodi loquens mediis. Voluitq; nos iam doctos tam circa cru-
da quàm circa cocta deinde circa non cruda pariter docere, quaſi
inquiens, quoniam cruda nullo pacto ſunt mouenda, concocta ue
ro medicari oportet, quid igitur circa non cruda quæ media ſunt
agendum erit? Quam ob rem ſapienter reſpondens dicit moue
re non cruda, uidelicet non ex toto quidem eradicato, nec ex to-
to dimitte, ſed partim euacuato & partim coquito, ſic nanque eius
parte euacuata reliquum citius coqui poterit. Habito præte-
rea quòd quæ in extremo matura ſunt, ſecundum totum eradican-
da ſint, ſtatim utique ſciemus quod quæ in alio puta cruditatis ex-
tremo ſunt, nullo modo ſint mouenda, quum contrariorum eadem
ſemper ſit diſciplina, id quod alibi fuſius declaratum eſt, relin-
quitur igitur ut ea quæ in medio ſunt, medio quoque ſe habere
debeant modo. Itaque hoc in ſermone aphoriſtico patet quàm ſa
pienter ſeſe Hipp. habuerit.

Aberrant autem non parum hi tam bene Galenum intelligen-
tes atque tum in Dialectica ſe parum exercitatos oſtendunt.
Quum enunciationem de prædicato infinito affirmatiuam ne-
gatiue legant, tum in naturalibus non minus delinquunt, me-
dium inter iam dicta compræhenſum ab eis non diſtinguentes de
quo tamen clarè Hippoc. (ut manifeſtum eſt) pertracta di-
cens mouere NON CRVDA, & Galenus ſup-
plet, illius reliquum coquendum eſt quæ ſanè res ita con-
iunctim traddita, neutri extremorum conuenire poteſt,
quoniam certe hoc crudis attribuere non poſſumus, ex
quo huiuſmodi non ſunt mouenda, & poſt coquenda, ſed
potius contra, neque etiam coctis, quoniam cocta non
coquuntur, neque mouentur, ſed medentur, ſiue eradi-

cantur, minusq́ furioſis, quoniam ſi ipſa medicari expedit mo-
uenda non ſunt. Nec coquenda ergo aliquod entium genus aliud ab iis reperiendum eſt quod ſcilicet mouendum primum poſtea eſt coquendum. Atque illud medium erit quod inter crudum nullo modo mouendum. Et inter coctum eſt mouenti ui obſequentisſimum a quo planè medio expoſitorum oculi tam longe declinarunt. Ab iis autem inquam non crudis ſiue mediis iſthæc furioſa nimirum excepit, minime uero a crudis, ut in ratione à principio dubitationis dictum fuerat, quoniam utraque uix in genere communicant at cum non crudis in uno quinimmo proximo equidem conueniunt, uterq́ nanque ſuccus tam non crudus & quietus quàm non crudus & furioſus, humor exiſtit, qui a membrorum uirtute uel eius duntaxat facultate uel pharmaco adiuta extra corpus pelli poteſt, eapropter ii non crudi tam qui furioſi, quam qui nullius furioſitatis parti cipes ſunt optime quidem inuicem & comparari atque unum ab alio excipi integrè ſeruata exceptionis methodo poſſunt, qua hercle uia Hippocratis (& conſulto quidem) ab iis non crudis furioſa dempſit, nam non cruda humores ſunt qui naturæ imperio ſubſtant cruda uero ipſa (ut monſtra) minime, item non cruda per corpus duci poſſunt, illa uero nequaquam. Verum furioſa & humores ſunt atque per corpus duci poſſunt, qui ſi ex hoc non ſunt cocti, neque etiam crudi dici poterunt, ergo uerè non crudi dicendi erunt, & quoniam (ut non cruda in principio mouenda forent) ab iis tamen excipiuntur, quum pariter & furioſa ſint, & quatenus ſic turgentia, non ſunt mouenda, ſed medenda & funditus ac cocta eradicanda, ergo tertium hoc genus ſcilicet non crudum omnino ponendum eſt, eritq́ tunc Hippocratis præceptum ueluti tale inquiens, ex quo per nos alibi dictum eſt, cruda nulla euacuatione tangenda eſſe, quoniam cruditas eis motum impedit. Adſintq́ deinde cocta, & præter hæc non cocta, ſiue ut more Hippocratis loquamur non cruda, idem nanque ſunt, quæ ſanè non cruda, tempore cocta ipſa præcedunt, quanuis in literæ contextu, ipſe poſt poſuerit, nullam de hoc, uel modicam habens ſolicitudinem, & cocta quidem legem in ſe habeant uidelicet quòd medicamento indigeant relinquitur ut & non crudis propria debeatur methodus, ſcilicet quòd mouenda, deinde coquenda poſtremo &c. niſi huiuſmodi turgentia fuerint, ex

quo

quo patet, ꝙ cōparatio & exceptio niſi ad non cruda uerti debeat.

Caput. xi. in quo nouis probatur rationibus tertiā dari nō crudam.

Quo'd ſi pertinax adhuc aliquis, genus hoc entis mediū abolere omnino contenderit, contra ipſū nos denuo inſtabimus, pręter enim hoc quod litera authoris per nos pſpicua iā facta ſit, eſt deinceps naturę ipſius ordinatus inceſſus, quem octauo de hiſtoriis animaliū Ariſt. notauit, inquiens ipſā ſuis in rebus ſaltū nunquā efficere; quo'd ſi ſic, quū a crudo inchoare ſoleat, & in coctū tandē deſinat, quo nā igitur pacto hac in re mediū non dari credendū erit? Amplius ſi quiſpiā negans, ad manifeſtā quippe cōtradictionis implicationē facillime deducitur, id quod ex hoc euidentiſſime demonſtrari poteſt, accipiatur A, materia furioſa, idꝗ in morbi principio ſit: ubi igitur in cōfeſſo eſſet, non dari niſi crudū & coctū, minime autē non crudū reperiri concedatur, tunc quęro uel A crudū eſt, uel coctū non eſſe quidem coctū dicendū eſt, quoniā ut dicit Galenus, coctio non principio ſed vtique ſtatui attinet, ergo eſt crudū, uel igitur euacuabitur uel non: Si non, Hippocratis pręceptū haud quaquā ſeruabitur, ſi uero euacuabitur (crudū quū ſit) igitur ineuacuabile euacuabitur, quod implicatione dicta non uacat. Atqui ſi A, educitur in morbi principio, ergo ipſū non erat crudū, quia per alterā ex tribus iā dictis conditionibus crudū eſſet, & earū quęlibet ſibi motū impediſſet; non etiā eſt coctū, quū ipſū in morbi principio conſtitutū fuiſſe poſuerimus, ergo dubio procul A, nō erit neque crudū neꝗ coctū; Quo'd ſi quis inſtabit, quid ergo eſt, ſi nec crudū nec coctū eſt? Reſpondemus ore Hippocratis, Quo'd eſt non crudū, quod quia eſt furioſū nō eſt mouendū, ſed eſt medicamento euacuandū, atque eradicandū, a quo ſane nō crudo exceptio deinde facienda eſt propter furioſitatis naturā quā adeptū eſt, ſecus uero aut exceptio congrua nō foret, aut crudū moueri poſſet, & furioſū crudū eſſet, quorū vtrūꝗ falſiſſimū eſt. Quamobrē iā apertus eſt Hippocratis ſenſus, & quę iā paulo ante excitata fuerat dubitatio, ex praua quidē duntaxat literæ intellectione ortū habuiſſe conſtat. Similiter & quę ab auſpicatu ſermonis noſtri aduerſus uerā opinionem facta fuerat ratio, prorſus corruit: Nempē verū eſt matura medicanda eſſe, cruda uero non mouenda nec medicanda; at falſum deinde eſt, quo'd in morbi principio ea mouenda non ſint, quæ ſunt non cruda, quū hæc nec cruda ſint, nec cocta, pręſertim ybi multa ſint, adeo ut pię multitudine facile iudicari poſ-

ſit,ut a natura ſuperari vel ſaltem difficulter nequeant, quamobrem
inchoantibus morbis mouenda ſunt, ita enim Hippocrates prę-
cipit, quum dicat, Mouere non cruda, ſic Galenus quandoque ex-
ponit, ſic ratio dicit, ſic quotidianus uſus digito nobis demonſtrat.

DII IMMORTALES neſcio quis demon homi-
num ingenia illuſerit, tanta hercle huius rei ueritas eſt, ac pro hu-
mani generis uita vtilitas, ac neceſſitas, vt ſi Hippocrates & Gale-
nus, addamus & Auicennam, qui totius medicæ facultatis pri-
mi duces extiterunt, huius oppoſitũ dixiſſent, hac in re profecto
deſerendi forent, Quum dicat Auerois, dimittere ſenſum propter
rationem iudicii imbecillitatem protendit. Quid igitur de cõtentio-
ſis illis uiris dicemus? qui quum in falſitate obruti ſint, alios ue-
ritate illuſtratos, falleratis, vanisque uerbis opprimere tentarunt,
ac ne dum ſenſum ipſum, ſed & rationem ipſam & Hippocra-
tem & Auicennã deſerunt; quod nimirum uaniſſimum genus à
ſapientiſſimo medicorũ cœtu reiciendum foret: Hoc igitur ut ad in-
ſtitutum ſermonem reddeam, pro lege ueluti per oraculi modum
ab Hippocrate nobis traditum tenendum eſt, quòd in morborum
principiis ubi materiæ copia & non crudæ ſuſpecta ſit, eo caſu
Minorandum eſt.

Caput .xii. In quo doctrina de minoratione facienda via diuiſiua ponitur.

d EMVM ad illorum tolendos errores, qui ue-
ris rationibus ſe oppoſuerunt, ſuperaddamus & il-
lud quod equidem plurimum aduertendum à no-
bis eſt, videlicet, Morbos eos qui ex ſuccorum ſu-
ſuperabundantia ac plenitudine fiunt, uel vniuerſales
eſſe ut febres, ſiue hæ continentes ſint, ſiue tertianæ, ſiue huiuſmodi
aliæ; vel particulares, immodica tamen in corpore exiſtente mate-
ria, cuius ſanè portio ad particulare defluit membrũ, atq; inibi mor-
bũ inducit, aut in eo paulatim congeſta lãguorẽ facit. In toto tamẽ
adhuc prę̨exiſtẽte abũdãtia, ut pote ſi ad caput fluat, vel ĩ eo orta ſit,
& Alopetiã gignat, aut ad ſtomachũ deferat, & inflãmationẽ cauſet
aut ad coſtas, ac pleuritidẽ ĩducat: his itaq; ſe habẽtib9, morbus quidẽ
uniuerſalis uel à sãguine eſt, uel ab aliis humoribus; ſi à sãguine ſolo,
nulla eſt cõtrouerſia, ꝙ ſtatim ſine coctione, ne dũ Minorari, ſed &
etiã penitus tolli ea hora (ſi copioſa fuerit sãguinis miſſio) poſſit, ſi
uero

uero huiuſmodi non fuerit a ſanguine tantum,ſed ab aliis etiam do minante tamen ſanguine Minorandum primum ſtante multitudi- ne cum ſanguinis misſione quoniã phlobotomia eſt cõmunis humo- rum euacuatio, multitudinem euacuans eapropter & aliis ſimul cũ ſanguine exire poſſunt: mox ſi morbus perſeueret, aliiq́ humores coctionem deſiderent, item remoto ſanguine tanquam aliorum fre no ne alius deinde fortasſis effrenitet humor, ubi multi ii inquam non crudi ſint,medicamento partim uentrem emolliente ac uias mũ dificante, partim ſuſpectum humorem eligente minorandi ſunt, de hinc reliquum coquendum,ut tandem eradicari posſit,ſi uero hic uniuerſalis morbus ab aliis fuerit humoribus remoto ſanguine uel ab aliis cum ſanguine ipſis tamen in eorum proportione uincẽtibus ſi primum uel illi humores ſunt crudi uel ſunt non crudi primi non ſunt minorandi immo nec tangendi ſed pure coquendi prius qua- cunque cruditate peccauerint ut pro uirium noſtrarum facultate in fra uidebimus, ſi uero non crudi extiterint & multi ſint,uenæ pror- ſus ſectionem dimittentes inchoante morbo pharmaco ſanè non to tam reſpicientem materiam,nec ad extrema corporis penetrandi uim habente ſed proximiores partes attingente eius duntaxat por tionem educemus. At qui ſi morbus particularis fuerit in totius corporis tamen ambitu plenitudine exiſtente,ita ut ad aliquod mẽ brum eius pars expulſa fuerit, uel eſt ſanguis, uel ſaltem cum aliis uincit ipſe & tunc dico quòd a principio Minorandus eſt, & cum di uerſione quidem dum fluit ut quæ in ambitu totius fuerit materia diminuatur loci affecti euacuationem nequaquam agentes. quan- doquidem huiuſmodi humor, qui in loco iam procubuit per ini- tia penitus tangendus non eſt,eapropter cum admiratione Curtien ſium & Briſottenſium, nos in inflammatione coſtarum ſaphenam aperire iusſimus, eo quòd doloris materiam non attingat, ſicut cõ tra ipſi cum noſtri magno ſtupore, cum uenæ ſectione in principio immature,& confeſtim affectum locum attingunt, poſt dictam ue- ro diuerſionem, ſi cum ſanguine alii peccauerint humores exhibe ri utique medicamentum opus erit, quemadmodum fecit Hippo- cra. quarto de ratio.uic.in acu. Quo etiam in loco ut ſuperius di ctum eſt, Galenus dicit ſe aliquando medicamentum in prima, & aliis diebus uſque ad ſextam dediſſe, excluſiue,ſed eam ego addo ſe cundum magiſtros meos quanuis ſeuo ſit tyranno ſimilis,in qua fre quenter ſeptimæ præuenientes etiam pharmaco operabantur, ut nec interim ſeptimam prætercam, in qua nihil agendum,ubi natu-

ram ſupra morbum obtinere uideamus, at ubi ſecus accideret utpo te quod morbus naturam ipſam ſuppeditare uideretur eodem etiã tempore agendum id hercle foret quod precedenti libro in Adamã te quadam Hebræa nos cum proſpero euentu feciſſe diximus. Verum quoniam hic aliqui de oppoſita ſecta etiam docti uiri huic occurrunt, dicentes, Neque Hippocratem neque Galenum medicamentum in principio pro materia in membro particulari exiſtente propinaſſe, ſed pro ea duntaxat quæ ad læſum locum moueri poſſet, quod idem eſt ac ſi dicerent non pro cauſa coniuncta, ſed pro antecedenti exhibuiſſe, qua quidem in re ſic dicentes damnandi non ſunt, propterea quod rationi aduerſentur ſed duntaxat accuſandi quod credentes Auicennæ mentem declinare maxime in eam incidant, quum ipſe primi quarta dicat, Quumq; humor in membro compræhenſus fuerit non moueatur donec eſſentiam habuerit temperatam: & Galenus in commento uigeſimo ſecundo primæ aphoriſmorum dicit, Eos uere qui ſunt in aliqua corporis parte firmati neque alio auxilio mouere oportet, neque medicari ante concoctionem, tunc enim habebimus naturã euacuationi adminiculantem, uidetur ſiquidem & ipſa poſt concoctiones humores diſcernere & ſuperfluitates expellere, quum igitur Auicenna & eius æmuli in morborum particularium principiis multa exiſtente materia ipſam minuant, non id quippe ratione cauſæ, quam coniunctam dicunt, efficiunt, ſed antecedentis ratione in coniunctam tranſituræ id faciunt, dicuntq; huius actionis fundamentum eſſe ne multi forte ad iam læſum locum ſucci defluant qui deinde a membri calore concoqui nõ potentes ipſum uincant, & membrum deniq; corrumpant, quam ob rem ad hanc rectam intentionem Minoranda eſt per initia morbi materia & in hoc nullus ſanè mentis aduerſari debet quum maxime ſic Platonis & Ariſtotelis præceptum ſeruetur, de quo Galenus ipſe quarto de curandis morbis de horum illuſtrium authorum intentione dixit, non licere ſanare oculum toto prius non ſanato corpore, de quo etiam tertio art. medic. & in libro ad Glauco. & alibi.

Verum ſi humores alii peccantes ſint, & ad membrum particulare aliquod cum ſanguinis ſeparatione eorum portio aliqua defluxerit, ut ad guttur, anginam, aut ad coſtam pleuritidem faciens ſanguinis miſsio in principio penitus reiicienda eſt, ut ſapienter & oculatisſime primi quarta inquit Auicenna. Quam rem quoniam in præcedenti libro in diſceptatione cum clarisſimo Bucaferrea fuſius

explicaui-

explicauimus, breuiter hic pertranſeo, nempè ad eum me remitto locum. Atque id tantum in præſentia adiiciens, quod eo ſiquidem caſu uice phlobotomiæ purgante pharmaco materia multa exiſtens & non cruda Minoranda omnino eſt, ea quippe non tacta quæ particulari inhæſerit membro ſed quæ in communibus uenis (fluxura tamẽ) continetur, in quam ſentẽtiam eruditisſimi quidam uiri ex iis qui minorationem elata fronte denegarunt tandem deuenerunt, dicentes: in huiuſmodi caſibus audacibus hercle pharmacis & ad longinqua penetrantibus particularem maxime cum laborante membro conuenientiam habentibus utendum non eſſe, ea propter Manardum a quo in Minoratione diſconueniunt, tandem ueritate compulſi commendant, qui pro Minoratiuo casſiã fiſtu. cum tertia diafiniconis parte 48. annis fœlicisſima nauigatione ſe fuiſſe uſum fatetur, quod ſanè medicamentum (ut quilibet in arte probè peritus cernere poteſt) ad longinquas ac totius corporis extremas partes uires ſuas non transfundit. Quem ad modum Agaricum, colocinth. ſcãmo. Helebo. & quæ nos arte paramus diluta, ſeu infuſiones, quæ mediusfidius omnia in principio dimittenda ſunt, & earum loco prædictum Manardi capi debet pharmacum aut ſimile aliud (multa quum ſint) huiuſmodi enim medicamentum uires cohibitas atque ueluti per frenum conſtrictas habet, læſumq́ꝫ minime attingit membrum, præterea nihil ei proprium ineſt cuius ratione medicamenti uires uel auxerit uel ad affectum locum uehi posſit quare huiuſmodi Minoratio herenti atque infixæ materiæ nequaquam ſic officeret, tam & ſi per huiuſmodi adhibitam purgationem Minorantem humores in aliqua corporis particula firmatos non attingentem, contingat tamen illos morbumq́ꝫ diſcuti ac penitus aliquando aboleri, quem ad modum Galenus decimotertio metho. ſibi pluries in oculorum affectibus contigiſſe inquit, nempe quod per ſolam unius diei purgationẽ quæ in eis ceperat inflammatio remota fuit, cuius rei cauſam lucide (ni fallor) aperuimus in ea potisſimum diſputatione quam in præcedenti libro cum clarisſimo Madio habuimus. Negabant enim ipſe ſaphenæ ſectionem in pleuritidis principio factam iuuare poſſe, quum morbi cauſam attingere nequeat, uidebaturq́ꝫ ei fieri non poſſe ut prodeſſet niſi qui ægrotat locus innaniatur cui rei quàm probè ſatisfecerimus iudicio etiam clarisſimi Anto. Muſ. Baſao, ibi eſt uidere, quo in loco monſtrauimus quonam pacto humor in uno compræhenſus membro abſumi posſit præter id quod a medico uel ſanguinis misſione uel medicamento

mento purgante exhauriatur. Hac non minus ratione Galenus in
alopetia utranque purgat bilem, ſimiliter in caluariæ fracturis &
capitis dolore, concoctione non expectata, confeſtim materiam
euacuat, ut in libro dc compoſitione medicamentorum ſecundum
loca licet uidere: eam quidem remouere intendit, quæ ad anteceden
tem minime ad coniunctam ſpectat cauſam, quam rem qui Mino
rationi plurimum aduerſantur, & ex iis ſapientiores ſunt in parti
cularibus iam dictis morbis admittunt, tollendum enim eſſe mate
riæ portionem fatentur, ne ad læſum iam locum amplior copia de
currat, in qua ſanè re, ut eos laudibus dignos cenſeo, ita eos impu
dentiæ accuſo, quòd deinceps Minorationem tantopere inſequi au
deant, præſertim quum dicti iam caſus in morbi principio exi-
ſtunt eorumq́ꝫ materiã furioſam eſſe minime concedatur demũ ea ra
tione ne dicam maiori qua minorationem in particularibus mor-
bis concedunt in uniuerſalibus etiam admittere deberent, quum ta
men nullo penitus cum rubore id negent, quanuis nihil me her-
cle ab eis hactenus niſi uoluntarium uidere & audire potui nec pla
nè aliquod qnod inter hæc diuerſitatis rationem nobis aſsigna-
ret, auſcultatione dignum uſque huc intelligere uolui, cur ſcili-
cet in morborum uniuerſalium initiis ab humorum copia penden
tium non æque Mincratio conueniat, opportuna've ſit? Sicut
in particularium principiis ab eadem multitudine uenientiũ præ
ſertim quum ex antiquis nullus author eam uituperet, Hippocra-
tes uero (etiam maxime) commendet & Galenus ſubſcribat, præ-
terea Auicenna in uniuerſalibus morbis ne dum in mediocribus, &
communiter euenientibus, ſed & in iis etiam qui uerſus craſsitiei
latus uergunt præcipiat, ueluti in quartanis & addit omnibus, qui
bus ſi minus omnibus ſanguinis miſsio, omnibus tamen purgatio
conuenit, eapropter inquit commune eſt omnibus quartanis (ut mi
nuatur a principio) quanto magis quum Galenum multis in caſi-
bus Minorantem uideant (licet in particularibus morbis) qui ſa-
nè cum uniuerſalibus in ratione Minorationis re uera communi-
cant eapropter ſi ii Minorationem in particularibus admittunt,
eam non minus uelint nolint've, & in uniuerſalibus concedere
debent, quum Hippocratem maxime legerint abſolute dicen-
tem, inchoantibus morbis non autem morbis particularibus in
choantibus dicentem.

Hanc ſanè rem de acceptione lenientis ſed non electiuè minorantis aduertere ij habent qui magis ſenſui quam rationi addicti Minorationem reſpuunt leniens tantum medicamentum ante concoctionem accipientes eorum finẽ non attingunt neq́ꝫ ab huiuſmodi opinione quicquã lucrantur dummodo aliquid potius non perdiderint.

Sunt autem minus damnandi ii qui quum omne medicamenti
genus in leniens & purgans diuiſerint in morbis omnibus pri-

mam

mã medicamẽti ſpeciẽ quę & emoliat & leniat, admitunt, quinimmo longè potius laudandi, quàm contentioſi quidã viri, qui medicamenti lenitiui in clyſteri in principio attingere drachmas duas in pueris, in adultis vero. 4. non audent. Quod ſi nõ perfidiã, adminus artis magnã oſtendit imperitiã. Hactenus ergo habuimus, quòd ſiue morbi ſint vniuerſales, ſiue particulares, modo à multitudine materię ſint nõ crudæ, & nõ furioſæ, ante coctionẽ minorãdi ſunt, Sed in particularibus aduertere oportet, ꝙ ſi corpus multis & vicioſis humoribus repletũ ſit, quorũ portio in aliquo figatur membro, uel id morbi genus eſt à uiis ductuũ admodũ remotum, vt in pleuritide, & oculorũ inflãmatione, & peripleumonia, & eiuſmodi, Vel ipſis propinquũ eſt ut in ſtomaco; Si primũ, dicendũ ut paulo ſuperius à nobis dictum eſt, Si vero in ſtomaco, & uiis ductuum propinquũ fuerit, tunc uel materia craſſa eſt uel tenuis; Si craſſa nullo modo mouenda ſecundum Galenũ, ſed ut ipſe facit. vii. methodi prius cũ mulſa & abſinthio attenuanda, ſicq; coquenda, poſt euacuanda; At ſi tenuis fuerit, ſtatim abſq; coctione (eo authore) euacuanda eſt. Cui hercle ſententiæ aliqui & recte quidem non facile adhęrent, quoniam coctio dubio procul in utraq; materia ſummè deſideranda eſt; Attento quòd in ventriculo niſi ſuauis lenis ue molienda eſt euacuatio, quod probè fiet, vbi præcocta fuerit materia, ſicq; ad eum non multa confluet peregrina, quum omni quidem ſtudio optandũ ſit, ne per patientia loca materierũ copia perducatur, ut Galenus & Auicena nos monitos reddidere. Itaq; laborante etiam ipſo uentriculo, a materia tenuitate peccante, non videtur admittenda Galeni ſententia, Quod in crudis tenuitate peccantibus, qua tenuitate immerſæ imbibitęq; fuerint materiæ, quod ſine coctione ſtatim euacuanda ſint, ſed cũ Auicenna potius ſentiendũ, dicente, quòd tã in calido tenui ſubtili, quàm in frigido craſſo coquendũ prius.

LIBER SECVNDVS.

Caput primũ: An in aliquo crudorum genere minoratio in principio admittenda ſit.

VERVM quia huiuſmodi res ſine lite (ut opinor) pertractari non poteſt, ſupereſt modo aliqua de hoc uerba facere. PRO fectò quo magis hanc rem conſidero, eo maiori admiratione afficior. Video namquè enixè præliantes homines ut minorationẽ adeo neceſſariã

neceſſariã de mũdo tollant,atq; ob id Galenũ cõtentione adducunt, nullã ipsũ in morborũ principiis euacuationem nec minoratiuam nec eradicatiuã admittere præter quàm in furioſis, mox ad eius mẽtem dicunt morbos à materia pendentes ſi prę tenuitate peccarint a principio nulla expectata coctione minorandos eſſe, voluntque cum Galeno in prohibitis minorare, in his vero in quibus hoc opus permiſſum foret (& conſulto quidem) de ipſius mente negant: Aſſeruntque minorationem in morbis in quibus humores nimia tenuitate peccant, in his faciendam quidem eſſe. At in illis, qui non ex ita tenuibus conſtant, minime licere, quum tamen hi debili quadam ſaltem coctura participent, cuius ratione non crudi vocantur, minime uerò crudi,ut ad Hippocratis mentem nos interpræetati ſumus. Quod quantum horum dictum extra rationem ſit, nemo non intelligit, quum nihil aliud coctio & cruditas apud medicum non importet, quàm humorem habere ſubſtantiæ modum, quo expulſioni paratus ſit; Quum autem mediocris ſubſtantiæ modus expulſioni longe paratior ſit quàm qui in extremis comprehenſus ſit, quo nam pacto unquam credere poterimus Galenum in aliquo extremorum minorationem a principio admiſiſſe, in mediocribus uero negaſſe? ſi diligenti ſtudio ſolertiori ue conſilio uſus fuerit. Dicant quęſo iudicioſi, præſertim quum cruda ipſa ab aptitudine euacuationis omnino remota ſint, non cruda uero ab ipſis extremis minus diſtantia expulſioni quidem naturam magis paratam, vel ſaltem minus rebellem habeant; Niſi fortaſis ex oppoſita ſecta aliquis ignarus humores præ nimia tenuitate peccantes crudos non eſſe dixerit. Sed de hoc infra difuſius dicemus, oſtendemusque illos nullo pacto ductiles exiſtere, quamuis Galeno (neſcio quo ſpiritu ducto)uiſũ fuerit commentario cuius titulus. Quos euacuare opporteat,quod huiuſmodi tenues nulla expectata coctione euacuare poſſimus. A quo Galeni loco Raſis accipere facile id potuit,nimiaq; illius fretus authoritate rem hanc adauxit, ſibiq; pẽnas ad volãdũ ſubnexit,Sicq; uolatu ad Auicenę aures peruenit,qui non vltra arabicos limites pro tunc egrediens,ipsũ dũtaxat Raſim accriter increpauit,ſibiq; audacter contradixit.Suponamus itaq; in pręſentia tanquàm in futurum probaturi, quòd qui adeo tenues ſunt humores, nimirum crudi ſunt, & nullo modo ante eorum coctionem euacuatione tentandi ſunt in principio, pro quo crimine Arabũ princeps Auicenna, quarti libri ſui prima

ma inquit, non auſcultes uirum dicentem humores nimium ſubti‑ les non digerendos prius ante euacuationem.

Quòd autem huiuſmodi opinio erronea exiſtat, ex multis pate‑ re hercle poteſt, primo nanque Hippocrati in libro de ſuccis & hic in aphoriſmo xxii. primæ ſectionis à nobis expoſito quanuis una & eadem ibi & hic ſit ſententia, quinimmo rectius à libro de ſuc cis petenda ſit, ſecundum Galenum inibi in commento, manife‑ ſte contradicit, præcipit enim Hipp. eo loci magno edicto, humo res crudos nullo euacuationis genere à medico prorſus euacuan‑ dos ſed prius coquendos eſſe, ſecus enim noxius humor non euacua bitur ſano ſanguini miſcebitur, uirtus imbecillis fiet, & æger in‑ diſcrimen ducetur, hæc autem lex nedum apud Auicennæ ſectam floruit, eadem quarti libri prima, & primi quarta ad unguem re citans uerba, ſed apud Galenum eiusq́ſ ſectatores mirum in mo‑ dum excreuit, atque fermè inutiles emiſit radices, quum eorum nonnulli præter rationem dixerint, ne dum crudos non euacuan‑ dos quinimmo & non crudos nullo pacto in principio mouendos eſſe contra quos (ni fallor) ualide per nos hactenus pugnatum eſt cruditatem aũt Gal. ſuum inſequẽs magiſtrũ Hippo. ex tribus eſſe multis in locis declarauit, ſed libro de conſtitutione Ar. med. ad duo potiſſimũ referre uiſus eſt ſcilicet aut ad nimiã craſſitiẽ, aut ni‑ miam tenuitatem docet craſſa pro eorum concoctione attenuanda eſſe, tenuuia uero in craſſanda, de lentis incidendis ibi haud aliter uerba faciens atqui ſi Galenus eo ſentiret modo tenuuia uidelicet ſine concoctione ſtatim euacuanda eſſe non ne & ſibi ipſe contra‑ diceret. Verum id ſummopere cauendum eſt dicere Galenum ibi de incraſſatione tenuis pro nutritione faciente loquutum fuiſſe ſic nanque de eo quod ad illum non ſpectat locum ſermonem habe ret id uero quod quàm maxime pertineret, oſcitanter omiſiſſet, eo nanque capite xix. de præcuſtoditiua, quam alioquin præſeruati‑ uam dicunt pertractat, & quoniam corpora ab ea quam a natura aſſequuta ſunt conſiſtentiam (ut dicit) deficere poſſunt aut per mul titudinem aut per cachochimiam quæ in corporis mole ſubnuatur indeq́ aliquod obſtrui uiſcus contingat, quumq́ manifeſtum ſit in ſanis omnia inculpata eſſe, in ægris uero omnia culpata relinqui‑ tur quod quæ in medio fuerint medio quoq́ ſe habere debeant mo do. Addens quod huiuſmodi homines ſic ſanitatem in ſimulan‑ tes per uarias eis ſuperuenientes affectiones ut capitis dolores, tu mores, macies inappetentias & reliqua id genus ſeſe indicant di‑

citq́

citq; iis occurrendum eſſe cum corrigentibus & in uniuerſum & ſecundum partem ut quæ a curſu naturæ alterata ſunt mox per contrarium rectificata ad id quod fuerant ſecundum naturam redeãt, eo autem id agit opere, quo ſuperfluum euacuatur, & calidum infrigidatur & frigidum calefiat quam hercle ſententiam ex aphoriſmo xxii. ſecundæ collegit ſuperfluum uero cum phlobotomia obtruncat, ſi humores in quanto ſuperabundauerint, ſi uero humorum aliquis ut colericus ſuperexcreuerit hunc purgatione ducendum præcipit, quem ſanè biliosum humorem capite xvi. eiuſdem commentarii improbum & naturæ plurimum aduerſum uocauit, inquiens colericus quippe humor male morigeratus & corroſiuus eſt de difficili digeſtibilis, & uix expurgabilis hæc Galenus, pro quo non parum admiror unde ii extraxerint uiri Galenum corpora uitioſis humoribus repleta ne in morbos cadant euacuatione & alteratione præcuſtodientem quæ ſanè euacuatio fieri non poteſt niſi craſſum attenuando & tenue incraſſando de concoctione nutritioni ſeruienti uerba facere. Profecto iſthæc eſſe fugientium uerba clarè oſtenditur, quum re uera ut ſuperius diximus duæ adſint cõcoctiones una quæ ad alimenti rationem ſpectat per quam in uiuente deperditum reparari poſſit, altera uero quæ ad facilem ac promptam humorum euacuationem pertinet, primæ quidem conſideratio ad philoſophum prorſus attinet, ſiue ad medicum quatenus philoſophus exiſtit, de qua planè Ariſtoteles quarto de mixtis diſſeruit, in qua V. G. uentriculi calor innatus qui ſibi eſt proprius cum externo ſimul influxo aliorum membrorum alimentum primũ diſſipat, a quo ita in calido & humido poſito ueluti in elixatione contingit eius excrementicias partes ſecernit, bono deinde ſucco atque utili in ſtomacho retento & externo calore abeunte tanquam ſuo functo munere natiuus ac proprius reliquum illud poſt modũ placidè concoquit, atque id quod præ humiditate nimis tenue relictum fuerit, pro ſuæ facultatis officio, quadam tenus inſpiſſat, atque incraſſat, cuius craſſitiei oppoſitum nempe tenuitas non iniuria cruditas eſt uocanda quum non adeò craſſam (ut oportet) ſed tenuuiorem ſubſtantiam habeat qua hercle de cauſa praua illa ſeminalis fluctio homines frequenter inuadit, quam Ariſt. primo de animal. generatione confecto illi albo ex aqua & calce aſſimilauit, in quo ſi plus aquæ quàm neceſſarium fuerit inſit dilutumq; nimis extiterit parietibus non adherens mox dilabitur, cuius uerba in huc ſe habent modum Conſtat colliquationem quoque ſemina-

minaria ubi accidit, excrementum eſſe,quod uitium euenit, quum reſoluitur quod acceſſerit quomodo quum protinus decidit quod tectorii operis modo illitum fuerit &c. Sicut ergo concoctum illud uocatur in huiuſmodi concoctionis genere, quod eius ſpiſſa aut bene commixta ſubſtantia membris adhæret, ita contra eius oppoſitum quod non coheret ſed decidit crudum appellatur, rationemq́; oppoſitam ſubſtantiæ illius habet, de altera uero coctione medicus nimirum tanquam de proprio eius inſtrumento, conſiderat, ut ſcilicet morbus qui præſens eſt diſcutiatur aut qui futurus eſt præcaueatur, uerum id facere nequit, niſi qui prius incoctus fuerat humor concoquatur, eamq́; debitam adipiſcatur ſubſtantiam,quam adequatio requirit, nempè quum ſic perfectam coctionem adeptus fuerit tunc niſi natura prius excernat medicari ipſum oportet, ſi uero non perfecte ſed ſecundum partem & ſecundum quid coctus fuerit. quo tempore non crudus dicendus eſt, tunc mouere ipſum debet ſed non medicari ac eum funditus tollere, quòd ſi ſic, quo nam igitur pacto Galenus hoc in loco morbum præcauere uolens per uitiorum humorum remotionem, aut cum phlobotomia, aut cum purgatione, ut corpus ad id quod ſecundum naturam prius fuerat redeat, hoc autem niſi inſpiſſando craſſando'ue tenue, aut craſſum attenuando efficiat, ut ſub iis uerbis dicit Galenus, uidelicet communiter utraque digerendo, ipſe, inquam ipſe, de ea coctione quæ ad nutritionem pertinet loqui credetur? Quod ſi ex gratia adhuc condònemus ipſum de concoctione quæ ad nutritionem pertinet uerba facere ſi de tenui in quo non niſi incraſſatio conuenit, ut metheoꝝ. quarto habitum eſt uerificabitur, in eodem coctionis genere de craſſo quod attenuari debeat ſaltem uerificari non poterit, ſanè coctio quæ in nocitiuis fit, ut in morborum curationibus ab ea quidem differt, quæ in iuuatiuis puta in nutritione inducitur, quem ad modum & harum proprii fines inter ſe disſident, ueluti etiam ſuperius diximus nutritionis enim ſcopus eſt, aduenticium aliquod corpori apponere, iccirco omne id genus craſſando procedit, ſicut contra curationis finis eſt aliquod corpori iam oppoſitum per cuiuſdam metaphoræ modum ab eo ſeparare uelle,at hoc coctionis genus non una quippè fieri poteſt modo, ſicut in eo oppoſitum puta crudum non una etiam reperitur ſemita niſi quis fortasſis ſomnians aut mente fluctuans dicere uellet, id diuiſionis mem-

brum puta tenuis incraſſationem, ad nutritionis coctionem per-
tinere, crasſi uero attenuationem, ad eam duntaxat ſpectare,
quæ curationi attineret, id quod eſſet ad illud riſorium re-
dire, quod unus erat laicus, & alter Paduanus. Proinde ratio-
nabiliter loquentes dicimus, nos Galenum hic Hippocratis
methodis probè imbutum de coctione ad medicum tantum ſpe-
ctante uerba facere, quæ æque in incraſſatione tenuis conſiſtit,
quem ad modum in attenuatione crasſi. Eapropter illud di-
xit uerbum communiter utraque digerendo, quod ſi alibi ſe-
cus dicat, & faciat quàm hoc ſit, nec dictum dicto, nec factum di-
cto correſpondet, non igitur iniuria a me dictum fuit hanc ſa-
nè opinionem mihi Erroneam uideri, ſi rationi, ſi Hippocra-
ti & ſi denique ſibi ipſi aduerſetur. Quam ob rem ſarcinu-
las colligentes, concoctum ſiue digeſtum in hoc medici opere
illud eſſe dicemus, quòd pro eius ſubſtantiæ modo expultricis
uirtutis conueniens fuerit obiectum illud autem uniuerſa medi-
corum ſchola expresſit, quòd non nimis tenue, nec nimis craſ-
ſum, aut lentum extiterit, ergo crudum certè erit quod hos exi-
bit limites, quo fiet, ut ſicut coctum ad expulſionem facit, ita
crudum ei contrarium expulſioni reluctabitur, & non ei tan-
tum quam natura efficere conatur, ſed & illi etiam quam me-
dicus parat, nam planè quo pacto aliquod contrarium erit,
niſi contrariam habuerit diffinitionem? Alioquin contrario-
rum non una eſſet ſcientia atque diſciplina quæ unius eſt gene-
ris partes contrarias ſubiectiuas ac earum pasſiones conſide-
rans. Præterea ſi contrarium datur unum per crasſitiem, quod
expultrici uirtuti obſtare debeat, quo nam pacto natura patietur
quo minus aliud quoque contrariorum detur per tenuitatem
quod non minus expulſioni obſiſtat, quoniam profecto quod
uni contrariorum conuenit aut repugnat per ſuperioris naturam &
alteri conuenit, & repugnat, nimirum plures hic depræhendun-
tur errores non in dialectica tantum, ſed in philoſophia ac medi-
ca facultate, cur enim abſurdum alicui uideri non debeat, ſi ali-
quod reperiatur obiectum quod præ crasſitie a uirtute expelli
non posſit? Quo minus & alterum dari neceſſum ſit? Quod
præ tenuitate ab eadem ſecerni nequeat, quem ad modum
Ariſtoteles octauo phiſicorum de Vola manus in proiectorum
motibus exemplificat, quæ paruum ſanè lapidem, cui non apte

applicatur

applicatur expellere haud ualet,grandiuſculũ uero quàm maxime nempè nullus eſt qui ignoret,quòd unicuiq; uirtuti ſuũ congruũ atque decens correſpondet obiectum, circa quod recte operatur, quòd ſi contra ineptum fuerit, uel planè in eum non operatur, aut quidem improbè, hoc nimirum ſuperius in alio concoctionis genere abunde declarauimus, quam ſanè rem in hoc etiam alio concoctionis genere,quod ad curationem pertinet intelligendam eſſe cẽſeo, tam quò ad eam quæ attrahit, & eam quæ concoquit facultatem, quàm etiam ad eam quæ continet, & illam quæ expellit, nempè niſi iis omnibus proportionatum conueniensq; offeratur obiectum per eas hercle inſtitutum nequaquam obtineri poterit, ſi nanque de contentiua loquamur ipſa,nimirum ſi conueniens non habuerit obiectũ,utpote q; præ nimia tenuitate peccauerint ſuo nõ fungetur munere ut in perpetua lachrymarũ effuſione,quarũ materia quum ab eius facultate uinciri non poſſit,effluit quidem,neq; cohiberi poteſt, niſi quo uſque craſſando concoquatur,ſimiliter ubi & id præ eius nimia mole eandem ſuperabit,ab eo in quo erit decidet, aliudq; deinde aggredietur membrum,quem planè defluxum non expultricis opus atque ab ea prouentum,ſed grauitatis expulſionem potius Auicenna placito ſuo appellare uoluit. Quòd ſi igitur cæteris omnibus uirtutibus a natura inditum ſit determinatũ expetere obiectum in quod agere debeat, quum profecto non quodlibet in quodlibet, ſed determinatum in determinatum ex naturæ inſtituto agere debeat, ut magno uiſum eſt Ariſtoteli, phiſicorum primo,proinde nec in quolibet magnum,nec in quodlibet minimum agi poteſt, quum omnium planè magnitudinis paruitatis & augumenti præfinita determinataq; omnino ratio exiſtat, ut ſecundo de anima declaratũ eſt, quòd ſi inquam in ſingulis omnibus aliis uirtutibus hoc per manifeſtum ſit, ut in attractiua,contentiua,& digeſtiua iis ita ſe ordine habentibus, cur & expultrix uis non ſuo prorio & conuenienti indigebit obiecto? Circa quod mera facultate a proprio ſiquidem eius temperamento frigido atque humido(ut aiunt)iuſtitiali proueniente ſuiſq; aliis concurrentibus neceſſariis inſtrumentis ut uillis, debitaq; caloris & ſpirituũ menſuræ agere habeat, non autem eo quòd præ tenuitate ab ipſa effluat,ut aqua quæ a manu expelli non dicitur,ſed dilabi,aut alia ex cauſa decidit,non quòd ab ea uirtute niſu proprio expellatur, quinimmo nulla uirtute regente ſed qua graue potius decidat, quod a me hic duntaxat dictum eſt, ut plenius diuerſitatem ope-

ris expultricis uirtutis oſtenderem, declararemq́, quod ſi ea uirtus ut ſuum obedire poſſit munus pluribus indigeat, obiecto potiſſimum limitato, atque conuenienti idq́ ſanè ratio naturalis dictet cuique Hippoc. non aduerſatur ſed potius perſuadeat non ſatis hercle admirari ualeo quòd huiuſmodi reperiantur homines qui tam ſanctæ ueritati reluctari audeant, præterea quam credibile eſt Auicennam qui in aliis contradicendo authoribus tam modeſtus, tamq́ conſideratus ſemper fuit (ut grauiſsimus ſummaq́ philoſophica uirtute præditus Galeno & Raſi uiris illuſtribus etiam in hominũ perniciem temere aduerſari uoluiſſet.) Nempè non niſi forti rationali'ue ſtimulo ad hoc peruenit, eapropter ſapienter & magno cum conſilio dixit, quo error eſt abſque concoctione in calido & in frigido euacuare, quanuis error in calido minor quàm in frigido ſit (error tamen eſt) id quod in corpore humano facere non debemus, quod præ eius excellenti temperatura, magnaq́ eius nobilitate etiam minimum non tollerat peccatũ, ut aphoriſmorum prima dicit Galenus, eapropter cum Auicenna rectè ſentiente dicamus quòd etiam ubi in corpore humores tenues ſint atque crudi in morborum principiis prius coquendi ſunt, quam mouendi, nec medendi, & quoniam tenuitas humoribus tum per calidum tum per frigidum aduenire poteſt, in utroque idem affirmamus de tenuibus per calidum primum differentes nempè quum præ nimia caliditate ferme in uaporem conuerſi fuerint in poriſq́ latitauerint, tunc utique a corpore diuelli haud poſſunt. Quum nec ab attractiua trahi poſſint minuſq́ ab expultrice facultate expelli queant ut aliquando (licet raro) nobis uidiſſe contigit in acutis præſertim inflammatis febribus quòd pharmaco in quantitate conuenienti uirtutiſq́ ſufficientia exhibito nihil prorſus confectum fuit, ueluti in eximio legum Doctore Ioan. Franciſco Scaramucino cui tribus exhibitis ex ſoluentibus pharmacis per Magnificum & eximium noſtri uenerandi collegii in præſentiarum priorem Eleonorum Elobium nullumq́ eorum quicquam operatum fuiſſet, tunc me oportunè ſuperueniente caſum in uicem diligenti habito conſilio diſcuſsimus, atq́ unanimis uotis ad largiſsimum aquæ fontis potum tandem deuenimus, ex quo xii. copioſiſsimis alui deiectionibus probè euacuatus fuit, indeq́ ad ſanitatẽ modico interiecto tẽpore perductus in iis nanq́ adeo extremè per calidũ tenuibus, nimirũ frigidũ concoquit, atq́ expellit, hac ratione humores qui æſtate abundant, non de facili per aluum, quum

de na-

de natura flauæ bilis exiſtant, quale genus ut ſuperius diximus ſecundum Galenum eo loci in de conſti.art.med. capite xvi.corroſiuum ac indigeſtibile atque in expurgabile exiſtit, iccirco humores ita calidi atque ſubtiliati non de facili per inferius cedunt, tanquam ad ſuperiora leuigantes, iuxta illud quartæ ſectionis aphoriſmorum uidelicet æſtate quidem ſuperiora &c. Niſi igitur ii inflammati ſubtiliati've frigidis medelis præparentur coquanturq́ꝫ nequaquam educi poſſunt, quòd ſi hoc coctioni ſimpliciter exterminorum proprietate repugnare uideatur, non ei tamen coctioni aduerſatur quam lata uoce medicus intendit, ut ſcilicet humor expultrici uirtuti ut obiectum conueniens paretur ſic deinde per aluum per urinam, per ſudores diſcutitur, hinc patet error dicentium, cur Peponum ſemina in febribus in tam frequenti uſu tradita urinam prouocant atque ſudores impellunt. Dicunt autē hoc non ſine admiratione exiſtere. Quum prouocatio omnis eorum ſententia a caliditate ueniat, principesq́ꝫ authores adducunt Auicennam potisſimum qui capite de aqua intercute longā prouocantium ſeriem exponit, quorum ſanè omnia caliditate participant huius uero particularis effectus cauſam dicunt eſſe, nempè huiuſmodi ratione corporis prouocare in quo caliditatem aliquam latitare aſſerunt, quam ob rem cum cortice ſemper adminiſtranda fore conſulunt id quod (ni fallor) uanisſimum eſt, quum licet in cortice aliqua exiſtat caliditas, ea duntaxat eſt, quæ eius mixturæ inſeruit, non autem quæ ſibi operandi munus per calidū uendicet, quinimmo ſi qua euidens foret potius (ut arbitror) impediret quoniam re uera in calidis tenue, per frigidum craſſatur, quinimmo contingit aliquod calidum a frigido magis ac citius craſſari quàm eo frigidius, qua ratione aqua quæ a piſcatoribus baculum figentibus calefit, ipſa congelatur, ſed quæ circunſtat non calefacta minime, ſicut contra craſſum frigiditatis ratione per calida quippè attenuatur, quem ad modum ab Ariſtotele quarto de mixtis receptum eſt. Hac etiam ratione in huiuſmodi calidis humoribus tam qui uiolatus, quàm qui ex nenuphare ſyrupus efficitur, & hordei aqua uel quæ ex fonte ſcaturit eundem effectum operantur, ſed in huiuſmodi calidis quæ prouocantia calida forent ita omnino ſuo fruſtarentur fine, ſicut & frigida in prouocatione frigidorum eorum inſtitutum nunquam atttingerent, eapropter hac in re non una quidem ac eadem prouocandi ratio exiſtit, ideo non parum decepti illi fuerunt uiri.

Verum quæ ex oppoſita cauſa tenuuia exiſtunt, puta ex frigiditate incrudante & attenuante non minus & coquenda, craſſanda quæ ſunt, ſicut in catharro tenui ſubtili qui præ nimia tenuitate haud expelli poteſt, niſi debite inſpiſſetur, craſſeturq́. Hic Galenica claſsis inquit, tale crudum ea de cauſa haud expelli poſſe, non propter uirtutem, ſed propter aerem, quoniam in iis quæ per pulmonem maxime eiiciuntur, natura ipſo aere utitur, quia tamen aer ſubtilem humorem prætermittit, detractatq́ iccirco expelli nō poteſt, ego ſanè non ſum neſcius, naturā ipſam ſuis in multis actionibus aere uti, tanquam inſtrumento, quoniam Ariſt. in libro de motibus animalium eam dicit ſpiritu uti, ſiue aere cui apodiatur, ea propter in cōmentariis de animalium generatione inquit, ſelularias mulieres cum difficultate parere quoniam, ex ſuperfluo earum ocio multa circa pulmonem excrementa redundant, proinde non niſi aeris modicum concipere ualent, cui poſtmodum uirtus ad nixum faciendum male ſe apodiat, quam ob rem non niſi imbecillis prouenit expulſio, ergo aer hic in expulſione, ut inſtrumentum tantum, uirtus uero ipſa, ut principale agens concurrit. Quid igitur hic aerem accuſare oportet? Vbi humor culpandus ſit. Sic nanque propter eius tenuitatem nec uirtuti, nec aeri obediret, ergo propter hunc ſubſtantiæ modum crudus eſt, atque expultricis uirtutis actionem ſubterfugit, quod nos enixe probare intendebamus. Quumq́ eius coctio non niſi penes incraſſationem per calidum conſiſtat, ſicut in calidis per frigidum monſtrauimus, cur Galenus & Raſ. remandeo ſenſatam negare poſſunt? niſi inaduertenter loquantur.

Hæc ut puto fuere Auicennæ apud doctos authoritate ſpoliati rationes, quæ ſanè illum mouerunt, minime autem contradicendi ſtudium, tanta nanque in eo (quòd uiderim) non depræhenſa eſt inanis gloria, neque hic proficit, id quod aduerſantes ex ſenſu oſtēdere nituntur, utpote quòd ſubtiles ſine concoctione humores in dies euacuari uideamus, dico nanque quòd illi qui ſic euacuantur concoctionis alicuius expertes omnino non ſunt, ideo minime crudi, ſed non crudi dicendi ſunt, quoniam crudi nullo pacto euacuatione tangi debent, ex quo ſine illis famigeratis incommodis, ei non conſentiunt, quum autem aliqui ſine prædictis cum facilitate educantur, nimirum coctionis alicuius compotes exiſtunt, itaq́ iſthæc tam craſſum quàm tenue in ſuarum latitudinum proportionalibus punctis aſſumpta, neutra hercle ſine concoctione euacuanda ſunt.

Quoniam

Quoniam contraria ſunt, uniusq́ꝫ genericæ naturæ prorſus exiſtunt, ideo quod uni eorum conuenit per ſuperioris naturam alteri quoq́ꝫ conuenire debet, conueniunt autem ambo, quod ad extremum ſui ſuperioris deuenerint, proinde ſic imperio uirtutis expultricis male uel omnino educi non poſſunt, uel mira cum conturbatione euelluntur, ſi modo ii aliquibus ſecus eſſe uideantur, id iccirco eſt, quoniam tenue non capiunt in eius latitudine, ſicut craſſum in ſua accipitur, cum qua ipſum per corpus a uirtute duci nequit, ſi nanque tenuitas terminos non haberet, in infinitum abiret, quod quantum naturæ odioſum ſit, manifeſtum eſt.

Pro uerisſima igitur concluſione tenendum tam extreme tenuia, quàm extreme craſſa. Cruda dici. Neque a principio cum medicamentis tentanda eſſe, ſed prius coqui debere ſi uero citra hæc fuerint, qua nempè ſemita humores ii qui nobis frequenter occurrunt, incedunt, minorandi omnino ſunt. Quod ſi dicatur, maiores hos noſtros duces quas (ni fallor) rectè expoſuimus, hoc uel raro, uel nunquam feciſſe, utpote qui ſe in hoc medendi genere non ita præcipitauerint, quem ad modum uiſus eſt Auicenna, dico hoc in temporum inopiam referendum eſſe, quum ueteres ipſi non niſi calida deſolata ac naturæ horribilia, cognouerint pharmaca, quo planè tempore medica iſthæc facultas & inops, & rudis, ac nimium ſilueſtris dici poterat, ut Apollinis Aeſculapii & Podalirii, & Machaonis, & Pithagoræ ſeculis. Quibus deinde ſuccesſit Democritus, qua tempeſtate ſurrexit Hippoc. cui non paruo interiecto tempore annis ſubobſcurè fluentibus celſus emicuit, qui ſanè non modica eius induſtria medicam hanc facultatem (licet male polito, rudiq́ꝫ aratro) excoluit, floruit deinde Galenus pergamenus qui tam & ſi ipſam auxerit, aliqua've ex parte exornauerit, non ei tamen omnem ruſticitatis labem abſtulit. Quibus iis omnibus fœliciori quodam fato Auicenna ſuperueniēs, eam ſacris philoſophiæ propugnaculis minuit, diuinis penè dein de ſubſidiis, locupletauit, atque perbellè eandem uenuſtauit, hac igitur de cauſa nil mirum, ſi in inflammatis & peracutis morbis ſuis familiaribus medicamentis raro uterentur, quum potius mirum ſit, cur non ſemper ab eis ſe abdicauerint? A quibus hercle nos ne dum in non crudis, ſed in coctis, & probè maturis toto hoc noſtro æuo (quantum datum fuit) abſtinuimus. At quòd modo nobilibus conſolatis & naturæ gratis renuntiare debeamus hac potisſimum ratione, quòd Hipp. & Galenus iſta non dixerint, minusq́ꝫ

nuſq́; fecerint, dicimus quòd patres ii noſtri illud ſummum dixerunt, feceruntq́;, quod ſua expetebant tempora, hinc laudes, & honores, atque Annua eis ſacra conferenda ſunt, hoc attamen non facit ut maiori accedente arti perfectione huiuſmodi bonum tam grande negligere debeamus, nempè ſic hercle eſſet rurſus ad inopem, rudem, inornatumq́; cultum omnino eam reducere uelle, PRO' NEPHAS tot ſtudiis, tot ſublimibus ſpeculationibus, tot experimentis comprobatis derogare, uanum illud prorſus excogitando, quòd Galeni dictis nihil amplius addi poſſit, quũ multa tamen poſt eius tempora in anathome comperta fuerint. Noui inſuper acceſſerint morbi, quorum ipſe nec ueteres alii (ex iis quos nouimus) nullum penitus habuerunt ſenſum (& ut ſequens eſt) nullam etiam intellectionem, quoniam (ut inquit) philoſophus nihil in intellectu eſſe poteſt, quin & id prius in ſenſu fuerit, quot deinde medicamenta iis detecta fuere ſeculis, quorum ipſi ignari omnino extiterunt, quum tamen mira cum celebritate extollenda ſint, quæ præter hæc quòd DEI GLORIOSI munificentia naturæq́; parentis liberalitate fœliciumq́; ingeniorum ſolertia atque elegantia ſaluberrimum afferunt iuuamentum guſtui ac ſenſibus ferè omnibus grata exiſtunt ſicut contra apud eoſdem authores non niſi modica & horribilia ac quaſi longe cognata colubris uigebant medicamenta, quibus ſi noſtro hoc ſæculo fortaſſis uti neceſſarium ſit huiuſmodi hæc diuina ars quæ in melius continue proceſſit omnium ferè nunc gnara, ac probè docta ad ſuaues adeò miſcellas reduxit, ut naturæ non amplius ingrata ſint ſed eis placidè conſentiat. Fœliciſſimumq́; inde conſpiciatur opus modo quis tam deorum ac naturæ diuinorumq́; hominũ ſpretor adeo præcioſa conſultoq́; inuenta, in ciſternam proiicienda eſſe hac ratione contẽdet quòd Hipp. nec Galenus iſthæc non nouerint. Nonne iudicioſe uir de hac Galenica hereſi unus, magnum hoc tuæ opinionis uidetur crimen? Quod ſi ſic, & crimine ab iſto diſce alia.

Nos igitur uſque huc perducti ſumus. Vidimus nanque primum pro utraque parte urgentes rationes demum Auicennæ doctrinam undequaque examinauimus. Monuimusq́; quàm bene ea ex Hippocratis uiſceribus exorta ſit, ſi eius uerba probè intellecta fuerint, quæ nimirum hactenus (ni decipior) ab expoſitoribus perperam intellecta extiterunt Galenum excipiendo, qui tam & ſi peroptime interpretatus fuerit, eius tamen uerba alibi ſparſa contentioſis latam bellandi præbuerunt materiam. Quæ ueritatem de-

inde

inde obſcurarunt,atque inuoluerunt, poſtremo litem illam quam Auicenna cum Galeno & Raſi habet de euacuatione ſtatim facienda in humoribus tenuitate peccantibus pro noſtrarum imbecillium uirium facultate examinauimus,proinde iam ad finem properamus. Poſtquam enunciata quædam in hoc negocio per diuiſionem collecta enumerauerimus, quam lineis in calce ponemus.

¶ Primum ex præcedentibus ſubſequens.enunciatum eſt, quòd humores in extremo exiſtentes qui alioquin crudi dicuntur (quæcunque illa ſit cruditas) minorandi non ſunt ſed coquendi ac blandiendi donec ad humoris naturam quæ uirtuti expultrici obediat reuertantur, ut per corpus duci ac fluere apti ſint, ſecus nanque illa ſequuntur inconuenientia, quæ Hipp.prædixit, & cæteri conſenſere authores.

Aliud deinde enunciatum,quòd in morbis a materiebus communiter euenientibus non quietis ſed furioſis Minorandũ non eſt ſed huiuſmodi morbi medicamento eradicandi ſunt.

Item & aliud eſt, quòd in morbis a materiebus communiter euenientibus & in quibus leuia ſunt accidentia iuxta præcedentis uitæ regimen ubi per ætatis temperaturæq; perfectionem medicus confidat naturam ex ſe ſolam uicturam Minorandum non eſt,quum reginimis bonitas ſatis eſſe poſsit. Inſuper & aliud eſt in quo tota rei uis conſiſtit. Videlicet quòd in morbo a materiebus communiter euenientibus & quietis facto ubi medicus præ earum multitudine habita præcedentis uictus ratione & reliquorum quę conſideranda ſunt,naturam ex ſe ipſa non ſufficere aut non niſi in longo tempore opinaretur. Dico quòd ad ipſius rei tutelam & morbi decurtationem, Minorandum eſt,nam quum (ut dicit Galenus)medicus naturæ ſit miniſter quin & eius adiutor ut dicit Auicenna.Ad ea igitur ipſe tenetur quæ ipſam alleuiant,& adiuuant. Sed hoc facit per Minorationem,ut dicit Galenus in commento expoſito,ergo ea omnino molienda eſt. In hoc autem enunciato neque Galenus nec Auicenna(quod uideam) diſcordant inde ſumpto iudicio,quod Auicenna aduerſas contra eum rationes obieciſſet, nulloq; pacto hac in re cum ſilentio pertranſiuiſſet. Addamus etiam Minorationem ipſam quam Auicenna admittit,duobus inſignibus fieri poſſe modis, ſanguinis ſcilicet miſsione & nonnunquam medicamento, modo ut in commento patet Galenus ad Minorandum. utrunq; genus admittit ergo ii authores inter ſe maxime conueniunt, niſi contentionis amatores rem claram conturbarent

barent

barent,confunderentq́ tantam hercle utilitatem ex Minoratione in morbi principio contingere per uenæ ſectionem aliquando ſenti mus,ut eadem in hora ſanitatem induci uideamus id quod Auicen na capite de Apoplexia teſtatur,quinimmo prima ſui quarti libri inquit, quòd aliquando uenæ ſectio, & ſi neceſſaria non ſit facien da tamen eſt ,quoniam materiam efficit paucam , & naturam for- tem ſupra reſiduum, ſi uero Minoratio per medicamentum efficia tur, quot homines eius actione ſola perfectè ſanatos uidimus, pro fecto ii qui noſtris & alienis auſpiciis ſanati fuere adnumerari uix poſſunt,quòd ſi ex toto ea morbum non tollit, ad minus ea bre- uem reddit, ſecus enim putare morbi cauſam minui & non mor- bum morionis eſt,quis enim niſi inſanus adduci poteſt , ut morbi cauſa minuatur, & non morbus? Quod ſi quis pertinax hoc ne- gabit, res ad ſenſatum ducatur exemplum , quum præ nimia ſarci na grauatum pondere quodam forte animal humi procubuerit, nunquam uerberibus cæſus reſurget , ſed ponderis parte ſublata confeſtim ſe attollet : nimirum hoc nemo negabit , niſi perfidio- ſus, & contentionis amator,quem ego ſanè libenter interrogaue- rim,cur nam adeo eliminanda ſit iſthæc opera, quum primum ab Hippocrate diſſeminata fuerit,& a Galeno in commento rectifica ta, mox ab Auicenna tam ſapienter exculta . Aut forte quia uirtu- tis læſio, timenda ſit,& hoc non, quia in principio morbus leuis eſt & omnes ad numerandi caſus leuiores ſunt, ut in xxx. aphoriſmo ſecundæ dicit Galenus, quæ quum fortis in principio ſit,euacua- tionis laborem ſuſtinere poterit, minusq́ pro iſto dicendum eſt quia in principio non tota ſit quærenda morbi materia . At pur gatiuum pharmacum lenientis uires tranſcendens,ſi non totam ra pit materiam,ad minus uniuerſam commouet atque conturbat . Hoc planè dici non poteſt,quia per pharmacum a Manardo mon ſtratum ex caſſia cum tertia diaſſiniconis parte aut per conſimile ad extrema corporis non penetratur , minusq́ conturbatur.Sed ut dicit Galenus reliquum melius concoquitur,quam uiam Manar- dus ut dicit per annos 48. ſanctam inuenit, Ioan. ab Aquila pre- clarus mihi præceptor noſtri æui ſplendor, Hieronymus a Turre, Veronenſis.Bartholomæus Iunior Montagnana.Calcerandus Hi ſpanus, uiri omnes admodum Illuſtres annis .50. ſic ſemper pro- ſpere feciſſe intrepide aiebant, ego quoque diuinos hos meos ma giſtros inſequens continue ſic operatus fœlicem quidem nauigatio nem adinueni, nil igitur aliud ei dicere ſupererit, niſi quod uete-

res

res non ſic expreſſa de ea uerba fecere ueluti Auicenna quum potiſſimum dicat, Hipp. in peracutis paſſionibus raro & in principiis pharmacis uti ac huius diuerſitatis cauſam abunde narrauimus, pares nanque nobiſcum habuere animos, ſed ad exequendum ex dictis nobis impares extitere, & hic noſtri libelli ſit finis ad Dei Maximi & Optimi laudem, iam ad diuiſionis deſcriptionem manum conuertamus.

FINIS.

- Morbi materia
  - Monſtrũ cruda ꝑ tenue
    - Per calidum
    - Per frigidum
      - Nõ mouenda ſed prius coquẽda
        - Contradictio
          - Galenus.
          - Raſis.
          - Auicenna.
  - Secundum naturã & communiter ueniens
    - Ingeta furioſa nõ mouẽda ſed medẽda ſeu eradicãda
      - Nulla contradictio.
    - Quieta
      - Modica & leuia accidẽtia
        - Non minoranda ſed ſolo uitæ regimine tractanda.
      - Multa & accidẽtia fortia
        - Minoranda
          - Conueniũt
            - Hipp.
            - Galenus.
            - Auicenna.
  - Monſtrum cruda per craſſum
    - Tantum uiſcoſum
      - Nõ mouẽda ſed coquẽda
        - Nulla contradictio.